

ROMANO SUNO 2024

ROMANO SUNO '24

Sborník příspěvků
jazykové soutěže
v romštině

ROMANO SUNO '24

**Sborník příspěvků
jazykové soutěže
v romštině**

Romano suno 2024

Sborník příspěvků jazykové soutěže v romštině

Vydala Nová škola, o. p. s.

Překlad z romštiny do češtiny: Barbora Šebová

Korektura českého jazyka: Kristýna Hrdinková

Korektura romského jazyka: Barbora Šebová a Markéta Hajská

Koordinátor projektu: Marie Podlahová Bořkovcová

Grafická úprava: Terezie Chlěbcová

Obrázek na obálce: Laura Čurejová

Tisk: Reprocentrum, a. s.

První vydání: 100 ks

Kontakt:

Nová škola, o. p. s.

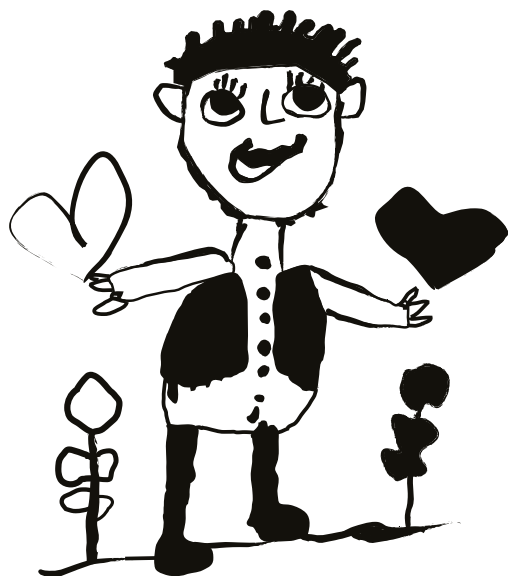
Křížíkova 344/6, Praha 8, 180 00

www.novaskolaops.cz

© Nová škola, o. p. s.

Doporučená cena: 120 Kč

ISBN 978-80-908501-7-0

NOVÁ ŠKOLA, o. p. s.

Sborník příspěvků 27. ročníku jazykové soutěže v romštině
Praha 2024

Vážení čtenáři, vážené čtenářky, milí soutěžící,

máte před sebou výběr z textů, které do letošního Romano suna, jazykové soutěže v romštině, poslali z různých koutů České republiky děti od šesti let i dospělí. Celkem nám jich přišlo přes sto padesát. Někteří pisatelé psali romsky poprvé. Jiní jsou publikovanými autory. Většina textů je v severocentrální romštině, která je v Česku a na Slovensku nejrozšířenější. Pár textů máme v olašské romštině, ale také v romštině z Bulharska a Ukrajiny.

Stejně jako každý rok volili soutěžící mezi čtyřmi tématy navrženými porotou, anebo psali na volné téma. V porotě letos opět zasedly Iveta Kokyová, Stanislava Miková a Květoslava Podhradská.

Letošními tématy byla

Nekfeder manuš, so les prindžardal

Nejzajímavější osoba, kterou jsi poznal(a)

So avela pal o meriben?

Co bude po smrti?

Sar dikhes pre kada, te pes kamen duj džuvľa abo duj muša?

Jak vnímáš to, že se milují dvě ženy nebo dva muži?

Te bi pale ulilomas, kamavas bi te avel...

Kdybych se znovu narodil(a), chtěl(a) bych být...

U prvního tématu psaly děti nejvíc o svých nejbližších – mamince, tátovi, babičce anebo dědovi. Poměrně dost dětí psalo také o posmrtném životě, především o nebi, zatímco jiní o svém názoru na soužití stejnopohlavních párů. Ukázalo se, že pro mnohé z nich to dnes už není důležité téma. Takže poté, co napsaly, že jim přijde soužití gayů či leseb normální, už moc nevěděly, co psát dál. Kritici soužití stejnopohlavních párů čerpali ponejvíc z náboženství. Bůh si to nepřeje anebo Bůh je tak nestvořil. U fantazijního tématu Kdybych se znovu narodil... jsme se mimo jiné dozvěděli, že mnohé děti by s nikým neměnily. Dospělí psali jako už tradičně především na volná témata, prózu i poezii. Mnozí při psaní čerpají ze svého života anebo z rodinné paměti.

Mnohé soutěžní texty děti tvoří za nějaké podpory. Buď je vypracovaly se svými asistenty ve škole nebo je psaly doma za podpory rodičů či jiných příbuzných. Anebo je vytvořily na tvůrčích dílnách v romštině, které jsme

přijeli v rámci projektů Romano suno, Romano suno v Praze a Vaker romanes realizovat do jejich školy. Některé texty z těchto dílen letos zvítězily, rozhodli jsme se však publikovat i další zdařilé příspěvky. Některé děti psaly do Romano suna bez jakékoli podpory. Právě ty porotci oceňovali zdaleka nejvíce.

Kromě psaní v romštině (Pisinas romanes) se v Romano sunu soutěží s videi v mluvené romštině (Vakeras romanes) a třetím rokem také ve znalostní soutěži Džanas romanes.

Děkujeme všem dětem, mladým lidem a dospělým, kteří do naší soutěže letos napsali anebo natočili své video. Jim všem patří náš obdiv a dík! A letošním vítězům navíc znovu srdečně gratulujeme.

Děkujeme také všem učitelům, asistentům, vedoucím v klubech a příbuzným dětí, kteří děti v jejich tvorbě do Romano suna podpořili.

Hezké čtení vám přeje

Marie Podlahová Bořkovcová,
koordinátorka Romano suna

VÝSLEDKY 27. ročníku soutěže ROMANO SUNO

Pisinas romanes – Píšeme romsky

---

1. kategorie (žáci 1.–3. ročníku ZŠ)

1. místo – Tobias Šarišský , Člověk v tísní, Praha	str. 10
2. místo – Ketrin Husárová , Terénní program Sovy, Jihlava	str. 10
3. místo – Laura Klempárová , Společně – Jekhetane, Ostrava	str. 10

2. kategorie (žáci 4.–6. ročníku ZŠ)

1. místo – Anna Ščuková , ZUŠ Jána Melkoviča, Stará Ľubovňa, Slovensko	str. 12
2. místo – Maria Elizabeth Badiová , ZŠ Předlice, Ústí nad Labem	str. 16
3. místo – Daniel Tatar , ZŠ Předlice, Ústí nad Labem	str. 16

3. kategorie (žáci 7.–9. ročníku ZŠ)

1. místo – Tatána Růžičková , Ostrava	str. 22
2. místo – Joshua Robert Ferenc , Brandýsek	str. 30
3. místo – Paulína Čurejová , ZUŠ Jána Melkoviča, Stará Ľubovňa, Slovensko	str. 34

4. kategorie (středoškoláci)

1. místo – Barbora Čurejová , ZUŠ Jána Melkoviča, Stará Ľubovňa, Slovensko	str. 46
2. místo – Šarlota Sarkoziová , VÚ Černovice	str. 50
3. místo – Alex Janová , Ostravská nota, Ostrava	str. 52

5. kategorie (dospělí)

1. místo – Milan Bindatsch , Ostrava	str. 54
2. místo – Jana Pierová , Haligovce	str. 58
3. místo – Kateřina Šašišská , Praha	str. 60

Vakeras romanes – Mluvíme romsky

1. kategorie (žáci 1.-6. ročníku ZŠ)

1. místo – **Erika Ferencová**, ZŠ Šalounova, Ostrava
2. místo – **Tomáš Pohlodko** a **Eliáš Čonka**, Společně – Jekhetane, Ostrava
3. místo – **Mariana Harkabusová**, Košice

2. kategorie (žáci 7.-9. ročníku ZŠ a středoškoláci)

1. místo – **Margita Šarlota Dunková**, ZŠ Šalounova, Ostrava
2. místo – **Tatiana Horňáková**, ZŠ Předlice, Ústí nad Labem
3. místo – **Vanesa Lakatošová**, Košice

Výběr textů z dílen Vaker romanes

Ketrin Horváthová , ZŠ Merhautová, Brno, 6. ročník	str. 18
Janko Kostov , ZŠ Jungmannova, Jihlava, 6. ročník	str. 18
Aurika Shandyba , ZŠ Jungmannova, Jihlava, 6. ročník	str. 20
Jana Dirdová , Brno, ZŠ Merhautová, 6. ročník	str. 20
Zdenka Šarišská , Ostrava, ZŠ Šalounova, 8. ročník	str. 38
Jan Kočko , Ostrava, ZŠ Šalounova, 8. ročník	str. 38
Andres Kočko , Ostrava, ZŠ Šalounova, 8. ročník	str. 38
Lourdes Marie Fatáková , Ostrava, ZŠ Šalounova, 8. ročník	str. 40

Výběr textů z dílen Romano suno v Praze

Sandra Tancošová , Praha, ZŠ Cimburkova, 7. ročník	str. 42
Andrej Amaechi , Praha, ZŠ Cimburkova, 8. ročník	str. 42
Věra Doležalová , Praha, ZŠ Cimburkova, 7. ročník	str. 44

---

1. kategorie (žáci 1.–3. ročníku ZŠ)

---

1. místo

TOBIAS ŠARIŠKÝ, Člověk v tísní, Praha, 3. ročník ZŠ

Text vznikl na dílnách Romano suno v Praze.

Ahoj Romale! Hin mange dešujekh berš. Adadžives savore Roma džas pre zabava. Adadžives gilavel e Vanesa Horakovo. Romale, phenava tumenge, sar o Roma dživen. O Roma dživen čores. Nane len so te chal. Hine igen čore. Dživen andre mel. Varesave Roma lenge pomožinen. Sar avava baro, na kamav te dživel čores. Kamav motoris, kamav baro kher. Kamav lača romňa. Na kamav, kaj man te avel čhave. Kamav te uživil peske. Sar avava baro, kamav te zarodel but love, te phirel mange pro dovolenki. Kamav, kaj miri familija pro dovolenki te phiras. Miri familija hiňi lači. Miri familija hiňi bari. Hin man pandž bibija. A hin man but bratranca the sesterňici.

2. místo

KETRIN HUSÁROVÁ, Terénní program Sovy, Jihlava, 3. ročník ZŠ

Text vznikl na dílnách Vaker romanes.

Nekfeder manuš, so les prindžardal

Miri daj džanel lačhes te tavel. Miri daj man kamel. Miri daj lačhes sajinel pal amende. E daj hiňi šukar. Mri daj pes rado malinel. Mira da šukar kher. E daj rado pratinel khere. E daj rado pes šukares urel. Mira da hin šukar naja. La da hin šukar topanki. Mira da hin šukar telefonos. Mira da hin šukar bala.

3. místo

LAURA KLEMPÁROVÁ, Ostrava, Jekhetane, 3. ročník ZŠ

Text vznikl na dílnách Vaker romanes.

Te bi pale uliľomas, kamavas bi te avel...

Me bi kamavas te ulol andre koda isto berš sar miri daj. Na sas telefoni. Bavinas pes buter avri. The dži raťi. E baba na vriskinelas, hoj bešelas avri pre lavička. A dikhelas, so keren lakre čhave. Sar sas but ori, vičinelas amen, hoj te džas khere te morel pes a palik te sovel.

Ahoj Romové! Je mi jedenáct let. Dneska jdeme my všichni Romové na zábavu. Dneska zpívá Vanesa Horáková. Lidi, povím vám, jak žijou Romové. Romové žijou v bídě. Nemají co jíst. Jsou velmi chudí. Žijí ve špině. Někteří lidé jim pomáhají. Až vyrostu, já v bídě žít nechci. Já chci auto, chci mít velký dům. Chci hodnou ženu. Děti nechci. Chci si užívat. Až budu velký, chci vydělávat hodně peněz, jezdit si na dovolené. Přeju si, abychom jezdili na dovolenou, já a moje rodina. Moje rodina je dobrá. Moje rodina je velká. Mám pět tet. A mám hodně bratranců a sestřenic.

Nejzajímavější osoba, kterou jsi poznala

Moje máma umí dobře vařit. Moje máma mě miluje. Moje máma se o nás dobře stará. Máma je krásná. Moje máma se ráda maluje. Moje máma má krásný byt. Máma doma ráda uklízí. Máma se ráda hezky obléká. Moje máma má krásné nehty. Máma má krásné boty. Moje máma má krásný telefon. Moje máma má krásné vlasy.

Kdybych se znovu narodila, chtěla bych být...

Já bych se chtěla narodit ve stejném roce jako moje máma. Mobily nebyly. Hráli si víc venku. Až do noci. Babička nenadávala, protože seděla venku na lavičce. Jenom by se dívala, co děti dělají. Když by bylo hodně hodin, zavolala by nás, ať jdeme domů umýt se a spát.

2. kategorije (žáci 4.–6. ročníku ZŠ)

1. místo

ANNA ŠČUKOVÁ, Stará Ľubovňa, ZUŠ Jána Melkoviča, 5. ročník ZŠ

Me, miri daj the amaro jekh suno

Som romaňi čhajori a bešav andre osada Telosadki. Vičínav man Anička. Phirav andre pandžto klasa pre bazutňi sikhadī. Kamav tumenge vareso te irinel pal miro dživipen.

Hin man trin phrala. Vičinen pes Mirko, Sebastián he nekterneder o Matúš. Amen baravel avri ča amari dajori. O dad amen omukľa. Hin les nevi romňi. Sar amen omukľas amaro dad, andre sikhadī mandar asanas o čhave. Me džanav, kaj jon ča vakerenas oda, so šunenás khere. Miri dajori mange vakereľ, kaj mange te na kerav olestar nič, bo jon hine mek cikne u vakeren ča oda, so šunen. Man hin igen lačhi dajori. Kerel predal ma he predal mire phralora savoro, kaj amenge nič te na chibinel. Bo amari dajori amen lačhes baravel avri. A sar? Akana dživas paš e baba the o papus. Jon amenge šigitinen. Me len igen rado dikhav. Miri baba mange sako džives chanel mire bare bala. Khuvel mange len šukares. Igen mange pes pačisalol, sar pes ľikeren miri daj la babaha. Vakeren peha, jasan, varekana he khelen the gilaven. He me bi kamavas jekhvar la daha avka te avel.

Miri dajori man podporinel andre savoreste. Furt mange vakereľ, kaj te sikhľuvav, kaj mandar te avel vareso, kaj jekhvar te džav andal amari osada, hoj te dživav feder dživipen. Andre amari sikhadī phirav rado. Hin man kodoj amala he lačhe sikhľarde. Rado dikhav o irišagos, e vlastiveda the hudobno vichova. Ada berš chudľom te phireľ he pre bazutňi artikaňi sikhadī. Igen som lošadī, kaj man miri daj odoj diňa. Odoj kerav oda, so man igen bavinel. Sikkhavel amen kodoj sikhľardī, so amen sikkhavel dživadlos, irišagos he te vakereľ gilutňa. Imar somas duvar pro avrikheliben te vakereľ gilutňa andre romaňi čhib. Avrikheldom peršo than.

Sikkhavas amen pal slovačika iroša he pal amare romane iroša. Aňi na džanľom, kaj hin amen ajci romane iroša he romane genda. He miri sikkhľardī irinel romanes gilutna, irinel o scenara, pal save palis bavinás dživadlos. Phirav te vistupinel pal o gava he pal o fori a mange pes oda pačisalol. Prindžardom neve fora. Najbuter pes mange dičhol e Kaša. Prindžardom but neve amala.

Já, moje máma a náš jeden sen

Jsem romská dívka a bydlím v osadě Telosadky. Jmenuju se Anička. Chodím do páté třídy na základní školu. Chci vám napsat něco o svém životě.

Mám tři bratry. Jmenují se Mirko, Sebastián a nejmladší Matúš. Vychovává nás jenom naše máma. Táta nás opustil. Má novou ženu. Když nás táta opustil, děti se mi ve škole posmívaly. Já vím, že jenom opakovaly to, co slyšely doma. Moje máma mi říká, ať si z toho nic nedělám. Jsou ještě malé a povídají to, co slyší. Mám moc hodnou maminku. Dělá pro mě a pro moje bratříčky všechno, aby nám nic nechybělo. Naše maminka nás vychovává dobře. A jak? Teď žijeme u babičky a u dědy. Oni nám pomáhají. Já je mám moc ráda. Babička mi každý den rozčesává moje dlouhé vlasy. Krásně je zaplete. Moc se mi líbí, jak spolu drží maminka s babičkou. Mluví spolu, smějou se, povídají si, tancují a zpívají si. Já bych to taky jednou chtěla s maminkou takhle mít.

Maminka mě podporuje ve všem. Pořád mi připomíná, ať se učím, aby ze mě něco bylo, abych mohla jednou odejít z naší osady a abych měla lepší život. Do naší základní školy chodím ráda. Mám tam kamarády a dobré učitele. Mám ráda psaní, vlastivědu a hudební výchovu. Letos jsem začala také chodit na základní uměleckou školu. Jsem moc ráda, že mě tam máma dala. Dělán tam věci, které mě moc baví. Učí nás tam učitelka, která nás učí divadlo, psaní a recitovat básně. Už jsem byla dvakrát na soutěži a recitovala jsem básně v romštině. Vyhrála jsem první místo.

Učíme se o slovenských spisovatelích, ale také o našich romských spisovatelích. Ani jsem nevěděla, že máme tolik romských spisovatelů a romských knih. Také moje paní učitelka píše v romštině básně, píše scénáře, podle kterých potom hrajeme divadlo. Jezdíme ho hrát po vesnicích a do měst a mně se to moc líbí. Poznala jsem nová

Miro nekfeder sabrosa hino, sar vistupinahas le dīvadloha Porajmos. Andre oda dīvadlos amenca bavinenas he gadžikane čhave. Igen pes amenge oda pačisaľolas. Avile but džene u giľavelas odoj he romaňi spevačka Vaneska Horakovo. Igen somas akor lošadi, kaj man šaj la prindžardom. Me rado bavinať savore roli, so man del e sikhľardi. Najradeder bavinať asabne roli, kana šaj o džene asan.

Sikhadom man te irinel andre romaňi čhib. Nigda mek oda na keravas. Has amen he sikhľuviben andre romaňi čhib. Odoj man sikhadom e romaňi gramatika. Romaňi čhib nane phari, ale aňi loki. Me man kaja romaňi čhib sikhavav rado.

Igen kamav, kaj te avel mandar jekhvar godaver manuš. Kamav man avri te sikhľol, te arakhel peske lačhi buti a te dživel feder sar dživen o Roma andal amari osada. Kamav, kaj te aven pre ma miri daj, e baba he the o papus barikane. Jekhvar, sar man arakhava mire dadeha, phenava leske, kaj e daj kerdā predal ma savoro, so jov na. Sas oda but. Terđolas he terđol paš ma, ochraňinel man the paľal, kaj mandar jekhvar avela avrisikhado dženo. Kerava savoro vaš oda, kaj mange mire sune avri te džan.

Pal mire sune vakerav la daha nekradeder, sar džav te sovel. Andro hados amenge but vakeras u palis man čumidel pro šero a phenel, kaj lakro suno hin, kaj te avav bachtali a sastī. Igen kamav te avel jekhvar sar amari sikhľardi. Joj hiňi tiš romaňi u sikhavel amenge, kaj he Rom šaj dživel avka, kaj les o gadže te rešpektinen he te den leske paťiv.

města. Nejvíc se mi líbí Košice. Poznala jsem spoustu nových přátel. Můj největší zážitek byl, když jsme byli hrát představení Porajmos. V tomhle představení s námi vystupovaly také neromské děti. To se mi moc líbilo. Přišlo tam hodně lidí a zpívala tam také romská zpěvačka Vaneska Horáková. Byla jsem tehdy moc šťastná, že jsem ji mohla poznat. Ráda hraju všechny role, které mi dá paní učitelka. Nejradši mám komické postavy, kterým se lidé můžou smát.

Naučila jsem se psát v romštině. Nikdy jsem to předtím nedělala. Měli jsme také hodiny romštiny. Tam jsem se naučila romskou gramatiku. Romština není těžká, ale jednoduchá také není. Já se romštinu učím ráda.

Moc si přeju, aby ze mě byl jednou moudrý člověk. Chci se vyučit, najít si dobrou práci a žít líp, než žijí Romové v naší osadě. Přeju si, aby na mě byli moje máma, babička a dědeček hrdí. Jednou, až se setkám s tátou, řeknu mu, že máma pro mě udělala všechno, co on ne. Bylo toho hodně. Stála a stojí při mně, chrání mě a věří, že ze mě jednou bude vzdělaný člověk. Udělám všechno pro to, aby se mi moje sny splnily.

O svých snech mluvím s mámou nejradši před spaním. V posteli si hodně vyprávíme a potom mně dá pusu na hlavu a řekne, že její sen je, abych byla šťastná a zdravá. Moc bych si přála jednou být jako naše paní učitelka. Ona je taky Romka a ukazuje nám, že taky Rom může žít tak, že ho Neromové respektují a váží si ho.

2. místo

MARIA ELIZABETH BADIOVÁ, Ústí nad Labem, ZŠ Předlice, 6. ročník

---

Kampel tuke ko dživipen phralipen?

Mange he, u kamav kamaratos, savo pre mande ela lačo u ela phundrade jileskero. Te prindžarav, hoj o kamaratos nane phundrade jileskero u vakerel manca, ča hoj mušinel, ta ajse kamaratos na kamav. Te pes mange pro kamaratos vareso na pačinel, phenav leske andro jakha. Te mange phenela andro jakha, achaľuvava oda. Te manca na kamel te vakeren, ta mi na vakerel, aľe mi mange na chal o dživipen. Odmukava leske.

Na mušinav savorenca te vakerel. Starčinel mange para kamarata ki bacht. Phralipen hin, hoj te hin tut vareso pro jilo, ta ačhel paš tute, bo šaj leske oda phenes. Trebars te varekas kames, bo te pre tute o bare džene vičinkeren u hin tut nalači kedva, jov tut šaj asaľarel. Te pre tute savore čanden, ta tiro lekfeder kamaratos hin jekh andre tiro dživipen.

3. místo

DANIEL TATAR, Ústí nad Labem, ZŠ Předlice, 6. ročník

Vičinav man Daniel Tatar. Hin mange dešuštar berš. Imar sar mange sas pandž berš, bavinavas o fotbalis. Furt bavinavas, kaj šaj varekhaj te bavinav. Sar mange sas ochto berš, probalindom andro fotbalovo klubos Arma Ustende. Ode somas varesavo časos u zoraľes bavinavas, kaj te avav furt feder. Sas mange dešujekh berš u kamľom te probalinel aver timos. Geľom andro TJ Vaňov, kaj bavinav dži akana. Miri baba he papus andro fotbalis ačhenas paš mande. Vaš kada len igen kamav.

Či ačhava baro fotbalistas? No, dikhaha. Paťivales bavinava u mukav oda pre bacht.

Potřebuješ k životu přátelství?

Já ano a chci kamaráda, který na mě bude hodný a bude mít otevřené srdce. Když poznám, že kamarád není otevřený a že se mnou mluví jen proto, že musí, tak takového kamaráda nechci. Když se mi na kamarádovi něco nelíbí, tak mu to říkám do očí. Když mi on řekne něco do očí, rozumím tomu. Když se mnou nechce mluvit, tak ať se mnou nemluví, ale ať mě neobtěžuje, odpustím mu.

Nemusím se bavit se všemi. Ke štěstí mi stačí pár kamarádů. Přátelství je, když máš něco na srdci, tak je při tobě, protože mu to můžeš říct. Například, když někoho máš ráda proto, že když na tebe dospělí nadávají a ty máš špatnou náladu, on tě umí rozesmát. Když na tebe všichni kašlou, tak tvůj nejlepší kamarád je v tvém životě jediný.

Jmenuju se Daniel Tatar. Je mi čtrnáct let. Už jako pětiletý kluk jsem hrál fotbal. Pořád jsem hrál, abych mohl někde hrát. Když mi bylo osm let, zkusil jsem to ve fotbalovém klubu Arma v Ústí nad Labem. Tam jsem nějaký čas byl a tvrdě jsem trénoval, abych byl pořád lepší. Když mi bylo jedenáct let, chtěl jsem si to zkusit v jiném klubu a šel jsem do TJ Vaňov, kde hraju do dneška. Moje babička a děda s fotbalem stáli vždycky při mně. Kvůli tomu je mám moc rád.

Jestli jednou budu významný fotbalista? No, uvidíme. Budu poctivě hrát a nechám to na štěstí.

Vybrané texty z dílen Vaker romanés

KETRIN HORVÁTHOVÁ, ZŠ Merhautová, Brno, 6. ročník

Pal miro papus

Lačo dīves prajinav tumenge, Romale! Kamavas bi tumenge vareso te phenel pal miro papus. Miro papus has fejs lačo manuš. Nīkaske nič na kerelas. Ča kamelas te avel la famelījaha. Savoro has lačo, ča sar miro papus chudľas mrtvička. Na delas duma. Na phirelas. Has pro vozikos. E baba fejs rovelas pal o papus. Ča mangelas le Devles, hoj te avel o papus amenca. Savoro has lačo, ča sar miro papus tašľilās andro chaben, ta imar oda has nalačo. Has andro komatos. Has ode jekh čhon. Palis avľas khere. O papus has fejs bachtalo. No a palis chudľas te chasal a oda has imar nalačhes. Pale gelās andre špitala a ode muľa. Leskre čhave avka rovenas he mangelas le Devles, hoj lengere dades te uštel.

Ča jekh lav tumenge phenav. Likeren peske la famelīja, bo jon kade na avena pro vekī.

JANKO KOSTOV, ZŠ Jungmannova, Jihlava, 6. ročník

Mangav te ovav baro futbolisti

Mangav te ovav baro futbolisti sar o Mesis, sokseto ov spečalingjas ochto Zlatni balona. Me mišľinav, kaj ov si but šukar futbolisti. Ov si tar i Aržentina. Si les but nagrades, tar i Anglija, najšukar daržava. Leskoro otbori akana si ki Amerika. Ko prvo mači čikjas but šukar goli. Akana sigouno phenen tumenge, kaj mangav te oval sar leste, sokseto si les pares. Ama nanaj čuka. Mangav, sokseto si les but baro talanti.

O dědečkovi

Přeju vám dobrý den, lidé! Chtěla bych vám vyprávět o svém dědečkovi.

Můj dědeček byl moc hodný člověk. Nikomu neublížoval. Přál si jenom být se svojí rodinou. Všechno bylo v pořádku, jenže pak děda dostal mrtvičku. Nemluvil. Nechodil. Byl na vozíku. Babička se pro dědu hodně naplakala. Pořád se modlila k Bohu, ať s námi děda zůstane. Všechno bylo dobré, jenomže pak se dědeček přidusil jídlem, tak to už bylo špatné. Byl v kómatu. Trvalo to jeden měsíc. Potom se vrátil domů. To byl dědeček moc šťastný. No a potom začal kašlat a to už bylo zle. Znovu se dostal do nemocnice a tam zemřel. Jeho děti strašně brečely a prosily Boha, aby jim tátu vzkřísil!

Chci vám říct jenom jedno. Važte si svojí rodiny, protože tady nebudou na věky.

Přeju si být velký fotbalista

Přeju si být skvělým fotbalistou, jako je Messi, protože on vyhrál osm Zlatých míčů. Myslím si, že je opravdu vynikající fotbalista. Pochází z Argentiny. Získal hodně cen z Anglie, nejkrásnější země. Jeho klub je teď v Americe. V prvním zápase střelil hodně krásných gólů. Teď si možná říkáte, že chci být jako on, protože má peníze. Ale není to tak. Ale já si to přeju kvůli jeho velkému talentu.

So avela pal o meriben?

Sar kacavo manuš muľa, me duminav, so vov avela pal nebo aj kadja te dživesa s Devlem. Aj dikhava pal svoji semje pal nebo. Sa šunel, so mangava leskero aj so phenava laskero semje. Sar muľas dareko s miri semje, amen kadja te kiras. Me na džinom sar, no kada kodja.

Pal miro papus the baba u so avela pal o meriben

Nekfeder manuš, so les prindžardom, hin miro papus the baba. Fest rado len dikhav. Miro papus imar na dživel. Hin les aver dživipen. Miri baba hiňi bari lači manušňi. Rado la dikhav. Čeporo hiňi chandžali. Furt vakerel. Miri kamaratka e Sofina, la hin kodi isto baba sar man hin, stejno charakteris.

Pal o meriben avel dujto dživipen. Le mulen hin aver dživipen. Ňiko na džanel, sar jon dživen. Me paťav, hoj lenge lačhes. Imar na džanen, so hin dukh. Rado mulatinen. Narado dikhen pharipena. Jon peske bašaven, gilaven u khelen.

Co bude po smrti?

Když nějaký člověk zemře, myslím, že půjde do nebe a tam bude žít s Bohem. Bude se dívat na svoji rodinu z nebe. Všechno slyší, jak ho prosím o odpuštění a jak ho prosí o odpuštění jeho rodina. Když zemře někdo od nás z rodiny, tak to tak děláme. Nevím proč, ale je to tak.

O mém dědovi a babičce a co bude po smrti

Nejlepší člověk, kterého znám, to jsou můj dědeček s babičkou. Mám je moc ráda. Můj dědeček už nežije. Už má jiný život. Moje babička je skvělý člověk. Mám ji ráda. Je trochu mazaná. Pořád mluví. Moje kamarádka Sofina má taky takovou babičku jako já, se stejnou povahou.

Po smrti přichází další život. Mrtví mají jiný život. Nikdo neví, jak žijí. Já věřím tomu, že se mají dobře. Neznají tam bolest. Rádi se baví. Nechtějí se trápit. Oni si tam hrají, zpívají a tancují.

3. kategorie (žáci 7.—9. ročníku ZŠ)

1. místo

TAŤÁNA RŮŽIČKOVÁ, Ostrava, 8. ročník ZŠ

Fénixland, aver kotor

O elfos man chudľas vastestar, kaj me te na perav, bo jov denašelas ajci sig, kaj rozphurdľa savore stromi. O drom na has baro, imar ča ačhiľa paru metri, kaj kamavas te džal. Le dromeħa me dikħľom, sar pal o Fénixland našľol e barva. Sar amen doaviľam pro than, oda has sar palacis. Ale sar dikħľom le Fénix! Aňi na džanav oda te phenel, savo has slabo. Jepaš has kalo parno a aver sera has šukares oranžovo, lole the šarge barvenca malľmen.

O elfos aviľa a phendľa le Fénixoske, kaj me dikħľom lengeri čarovno fotka. O Fénix has ajci andro šokos, kaj andal leskero šargo zobakos vilindľa cikňi jagori.

„Sar pes vičines?“

„Me?“

„Hi, tu,“ phenel slabone hangoha.

„Nora, pane!“

„Mušines te džal pro jihos pal e vila Farria a o elfos džala šukares tuħa, hi?“

„He, džav,“ phendľa choľamen o elfos.

O Fénix amen diňa torba a andre has jepaš litra paňi andro caklos a mek amen diňa krabička le šukenca a phure keksenca.

Džahas dromeħa duj dľives. Doaviľam, kaj kamahas te džal. Has oda bari jaskiňa. Me man na daravas a geľom andre jaskiňa.

„Farrio! Farrio, sal kade?“

Andal e cikňi chevori geľa avri cikňi vila. Has la parne bala sar jiv, parne ľigocave topanki a lolo ľigocavo šafrogos.

„Vičinelas man vareko?“

„He, me. Tu sal vila Farria?“

„He. Kampol tumenge vareso?“

„He, kampol. Bičhaďa amen o Fénix, ale na džanav soske. Tu bi kameħas olestar te džanel.“

„No, šun! Pre kada čačes man nane časos!“ phendľa e vila.

„Mangav tut!“

„Na!“

Fénixland, pokračování

Elf mě popadl za ruku a tak tak jsem se snažila nespádnout, protože utíkal tak rychle, že rozfoukal všechny stromy. Cesta nebyla tak dlouhá, už nám zbývalo pár metrů do cíle. Cestou jsem si všímala, jak se z Fénixlandu vytrácí barva. Když jsme už konečně dorazili na místo, bylo to něco jako menší palác. Ale když jsem uviděla Fénixe! Ani to neumím popsat, jak hrozně byl slabý. Půlka jeho těla byla černo-bílá a druhá krásně zbarvená oranžovo-červeno-žlutými barvami.

Elf přistoupil k fénixovi a pověděl mu, že jsem viděla jejich kouzelnou fotku. Fénix byl v takovém šoku, že z jeho výrazně žlutého zobáku vyšlehl plamínek ohně.

„Jak se jmenuješ?“

„Já?“

„Ano, ty,“ říká chraptivě.

„Nora, pane!“

„Musíš jít na jih za vílou Farrií a elf půjde hezky s tebou, že?“

„Ano, jdu,“ řekl otráveně elf.

Fénix nám dal brašnu s půllitrovou láhví vody, krabičku se suchými a starými sušenkami.

Cesta nám trvala dva dny. Dorazili jsme do cíle. Byla to velká jeskyně. Já jsem se nebála a vstoupila jsem do jeskyně.

„Farrio! Farrio, jsi tu?“

Z malé škvírky vylétla malá víla. Měla ledově bílé vlasy, bílé třpytivé boty a rudé třpytivé šaty.

„Volal mě někdo?“

„Ano, já. Jsi víla Farria?“

„Ano. Potřebujete něco?“

„No, v podstatě ano. Poslal nás Fénix, ale nevím proč. Asi bys o tom měla něco vědět.“

„Hele, na tohle fakt nemám čas,“ řekla víla.

„Prosím!“

„Ne!“

„Užar! Me dikhłom fotka, kaj has tumaro svetos!“

E Farria pes visardā pale a hazdła upre peskere hñeda bervi a našukares pre ma zadikhła. A ča phendā: „Av!“

Ta me gełom. Ĺigendā man andre cikñi cimrica a phendā: „Dava tut kajso cikñi našukar bułori, ałe me mange mišlinav, kaj oda predživeha. Mušines te arakhel šupina džuvłatar, so dživel andro moros a mek mušines te arakhel miriklo andal e škebla, so litinel.“

„So? A sar me oda arakhava? A kaj?“

„O jilo tuke sikhavela o drom, kaj kames te džal. Kavka oda mušinel te avel.“

„Aha, no. Elfone, džas?“

„Na, na džav te merel.“

„Daranduno!“

„No šun, Farria! A pre soste mange savore kale veci kampo!“

„Me oda na phendom? Aha, sar savore kale veci arakheha, taveha olestar ľekvaris. No šun! Andre oda ľekvaris mušinel vareso te pridel. Sar oda taveha, deha te pijel le Fénixoske a jov pes sastarela a savoro ela lačhes. Ałe šun! Na šminel tut te dikhel o Chadžim!“

„No, šunen! Me lav vera, kaj tumaro švetos ratinava.“

„Vinšinav tuke but bacht, Noro!“

„Palikerav tuke, Farria!“

Pro dumo mange thodom puraņi torba. Andre man has jepaš litra paņi, purane keksi. No a me man mukłom pro drom.

Džavas jekh the jepaš dıves šukare barenca želene hedēca. Sar džavas le dromeha, zadikhłom but svjetlušken a jednorožcen, sar chanas a bavinenas pes pre gulı čar. Sar džavas le dromeha imar štar ori, bešłom mange tel o baro stromos. Pre koda stromos baronas phaba. No a vaš koda, kaj ča man has paņi a purane keksi, ta mange jekh phabaj čhindom. E phabaj prečhindom čuraha. Kaja čhuri has tele andre torba. Sar oja phabaj prečhindom, ta zadikhłom, kaj has belavo. Somas bari bokhalı, ta kaja phabaj chalom. Has ajsi lačhi, kaj mange čhindom pro drom buter phaba.

Dikhłom pro ņebos. O kham zaperelas a me na džanas, kaj te džal. No ałe ņisostar nič mange aviła andro šero o lava, so mange phendā e vila Farria: „Mušines te džal, kaj tuke o jilo sikhavela o drom. Mušinel te avel avka.“

Terđuvavas. Has perdal mande duj droma. Jekh drom has ľigocivo a pre aver drom has thode lole a parne liliji he lole ruži. Peršo, so mange aviła pre godı, has, kaj te džav dromeha, kaj pes sa blištisałol, ałe o jilo man pre kada drom na crdelas. Vaš oda gełom pre aver drom, kaj has o kvitki. Gełom pro drom, kaj man o jilo cirdła vaš oda, kaj o jilo phenel čačipen. Sar somas

„Viděla jsem fotku vašeho světa!“

Farria se otočila, pokrčila svoje hnědé, perfektně vytvarované obočí a nahodila vražedný pohled. Řekla jenom: „Pojď!“

Tak jsem šla. Zavedla mě do malé místnůstky a řekla: „Dám ti takový malý, no, řekla bych vražedný úkol, ale jsem si celkem jistá, že to přežiješ. Musíš najít šupinu mořské panny a perlu z létající škeble.“

„Co? A jak to všechno najdu? A kde?“

„Musíš jít cestou, kterou ti ukáže tvoje srdce. Jinak to nejde.“

„Aha, no. Elfe, jdeš?“

„Ne, na smrt dobrovolně fakt nejdu!“

„Strašpytle!“

„No a vlastně, Farrio, na co ty všechny věci potřebuju?“

„Já jsem ti to neřekla? Aha, no, tak až všechny ty věci získáš, uvaříš z toho lektvar. Samozřejmě tam ještě něco přidáš! Ale až to uvaříš, dáš to vypít Fénixovi a ten se uzdraví a vše bude zachráněno. Ale hlavně, ať tě nevidí Chadžim!“

„Tak jo. Slibuju, že váš svět zachráním.“

„Přeju ti hodně štěstí, Noro!“

„Děkuju, Farrio!“

Na záda jsem si dala starou brašnu s püllitrovou lahví vody a starými sušenkami. Hned jsem se vydala na cestu.

Cesta mi trvala jeden a půl dne. Šla jsem přes krásné louky a zelené kopce. Taky jsem potkala plno světlušek a jednorozců pasoucích se na sladké louce. Po čtyřech hodinách jsem si dala přestávku pod takovým velkým stromem, na kterém rostla jablka. Protože jsem měla jenom vodu a staré sušenky, tak jsem neváhala a utrhla jsem si jedno jablko. Jablko jsem rozřízla nožem, který jsem našla na dně brašny. Když jsem rozřízla jablko, pořádně jsem si ho prohlédla, protože bylo uvnitř modré. Měla jsem velký hlad, tak jsem ho snědla. Bylo tak dobré, že jsem si na cestu nasbírala více jablek.

Podívala jsem se na nebe. Už se pomalu stmívalo a já jsem nevěděla, kam jít. Z ničeho nic jsem si vzpomněla na vílu Farrii, která mi řekla: „Musíš jít cestou, kam tě vede tvoje srdce. Jinak to nepůjde.“

Zůstala jsem stát na rozcestí. Musela jsem se rozhodnout, cesta napravo se stříbrně třpytila. Na cestě nalevo ležely okvětní lístky červené růže a bílé lilie. Jako první jsem chtěla po třpytivé cestě, ale srdce mě sem netáhlo, tak jsem se vydala cestou s okvětními lístky. Šla jsem po levé cestě, protože jsem poslouchala svoje srdce, protože to se nikdy nemýlí. Když jsem byla v polovině cesty, uviděla jsem říčku, ve které bylo plno minerálů. Zjevil se mi

pro jepaš drom, ta dikh'om jarkica. Andre odi jarkica has pherdo minerali. Zaasand'om. Sar avil'om ke jarkica, mukh'om mange pañi andro caklos. Sar man obdikh'om, ta la zadikh'om.

Has oda e morsko pana. Has la bare kale bala. Andre bala la has thodi orchideja. Andro pasos has šuki a misto čanga la has kal'i plutva.

Phuč'la mandar: „So kade keres?“

„Sar bi tuke phend'omas. Me avil'om te ratinel tumaro svetos.“

„So? Kajso manuš, sar sal tu, avila te ratinel o svetos? Keci tuke berš?“

E Nora hazd'la o nakh upre a phend'a lake: „Dešuštar berš. Na dikh'la la morska pana, so la hin trastune šupini?“

„No, me la prindžarav. Vičinel pes Lala. Savore la Lala, kala čha, džanen, savore andro Fénixland. Dikhes koda baro bar? Kode la arakheha.“

Hazd'om pal e phuv e brašna a gel'om ke koda baro bar. Ńiko kode na has. Visard'om man a but man darand'om. Terd'olas ode e Lala. Aspoñ mislind'om, že oda hiñi. La has bare ružova bala, belave jakha the pal late has bari kupa cukrovo vata.

„Ahoj! Kampolas bi mange, kaj mange vareso ciknoro te keres,“ phend'om a čino zaasand'om.

„He?“

Mang'om la: „Dikhav, kaj tut hin šukar plutva. Kampolas bi mange jekh trastuñi šupina.“

E Lala pre ma dikh'la a phend'a: „Ta le! Jekh tut dav!“

Ńigda bi na mišlind'omas, že oda ela kavka sig. No a hin man peršo ukolos kerdo. Akana mušnav te džanel, save dromeħa man kamav te mukel.

E Lala mange phend'a, kaj kamav te džal le dromeħa, kaj hin kale prajta pro zapados. No a me man muk'om pro drom. Na somas mange but isto, či džav lače dromeħa, no a'le sar dikhavas pašal mande, švadzik has kale prajta. No a imar džanavas, že som pre lačo drom.

Beš'om, kaj mange šaj pre hvilka otpočivnav. Crd'om andal e torba avri e čhuri a o belave phabora, so mange ačhile, le pañeha. Imar has rañi a me somas but zuñimen. Thod'om tel o šero e torba a zasut'om.

Imar has tosarla. Dikh'om o kham, sar polikes džalas upre pro ñebos pal o bare hed'i. Has mange šuke vušta a ačhila mange činoro pañori. Rosdikh'om man pašal mande a zadikh'om jarkica. Gel'om paš e jarka. Mord'om o muj a il'om mange andro caklos pañori. Muk'om man pro drom.

na tváři velký úsměv. Sešla jsem k té říčce a nabrala si vodu do lahve. Když jsem se otočila, uviděla jsem ji.

Byla tam mořská panna. Měla dlouhé černé vlasy, ve kterých měla vloženou orchidej. Měla úzký pas a místo nohou černou ploutev.

Zeptala se mě: „Co tady děláš?“

„Jak bych to řekla. No přišla jsem zachránit váš svět.“

„Pche! Člověk jako ty jde zachránit svět? Kolik máš vůbec let?“

Nora hrdě odpověděla: „Čtrnáct. Neviděla jsi někde nějakou mořskou pannu s metalickými šupinami?“

„No jasně. Tu znám. Jmenuje se Lala. Je to nejpopulárnější holka v celém Fénixlandu. Vidíš tam tu skálu? Tam ji najdeš.“

Zvedla jsem ze země brašnu a šla jsem k té skále. Nikdo tam nebyl. Otočila jsem se a hrozně jsem se lekla. Stála tam Lala. Aspoň doufám, že to je ona.

Měla růžové vlasy, modré velké oči a za ní byla velká kupa cukrové vaty.

„Ahoj, potřebovala bych od tebe takovou malou laskavost,“ řekla jsem s nervózním úsměvem.

„Ano?“

Poprosila jsem ji: „Vidím, že máš nádhernou ploutev. Potřebovala bych jednu metalickou šupinu.“

Lala se na mě rozrušeně podívala a řekla: „Tak jo, jednu ti dám.“

Nenapadlo by mě, že to půjde tak rychle. První úkol mám splněný. Teď jenom zjistit, jakou cestou jít dál.

Lala mi řekla, že mám jít po černých listech na západ. Tak jsem se vydala na cestu. Nebyla jsem si moc jistá, ale když jsem se rozhlédla, všude kolem mě byly černé lístky, a tak jsem věděla, že jdu správně.

Dala jsem si pauzu. Vyndala jsem nůž a dala jsem si pár modrých jablek, která mi zbyla, s vodou. Už byla tma a byla jsem unavená. Dala jsem si brašnu pod hlavu a zdřímla jsem si.

Bylo ráno a já jsem viděla slunce, které pomalu vycházelo za velkými kopci. Měla jsem hrozně suché rty a měla jsem posledních pár kapek vody. Rozhlédla jsem se kolem sebe a viděla jsem řeku. Přišla jsem k ní, umyla jsem si obličej a naplnila láhev vodou. Vydala jsem se hned na cestu.

Sar džavas, ta džavas, aš avilom ko baro ribnikos le škeblenca. Savi man hin bacht, phendom mange predal peste. Rozdenašlom man paš o ribnikos a rodavas škebla, so džanel te litinel. He! Hiñi kadaj! Arakhlom la. Polikes džavas a chudlom e škebla, so džanel te litinel. Andal koja škebla ilom avri e perla a thodom la andre torba. Pilom čino pañori a muklom man pro drom ko Fénix. Gelom pašal morsko pana, jarkici, kaj has o minerali, pal o drom le kvitkenca, kaj has o ruži a liliji a mek džavas pal o drom, sar dikhlom pale o stromos le phabenca. Sar zadikhlom o palacis le Fénixoskero, me mange oddichindom. Radoscatar pes mange zabondalila o šero a otpelom.

O elfos ke ma avla a odligenda man andro palacis. Na džanenas, sar man kamen te uštavel. Le Fénixoske, so imar andre leste na has but zor, vareso avila pre godi.

Sar savore džanas, le Fénixoskere apsa sastaren. O Fénix ila avri e čhuri andal e brašna a but pes čhinda. O elfos ila o apsa andre kučori a polikes mange čhida andro muj. Nisostar nič man but dichindom a phundrađom o jakha a vičindom: „Hin mande! Hin!“

Savoro, so predžidilom savorenge phendom a raz dva gelom te tavel o lekvaris. Thodom savoro te tavel. Džalas andral o thuv. O lekvaris čhidom andro cikñi belavo kučori. Diñom te pijel le Fénixoske. Daravas man, so pes ačhola.

O Fénix piła o lekvaris a sastila. A leskere barvi has kajse, save kamenas te avel. Dikhlom avri pal e blaka a sovero has pale, sar kamlā te avel. Savoro has šukar andro šukar barvi. Somas but rado. Ratindom o Fénixland. Thodom o vast andre paluñi žeba a crdlom avri čarovno fotka a andre koja fotka avila pale savore barvi. Činoro zaasandilom a savorendar man odkidñom. „Aveha varekana pal amende?“ phučla pharibnaha o elfos. Ophudlom les a thodom pre phuv e čarovno fotka thodom upre o vast a andre koda časos man arakhlom andro amaro švetos. Savoro has sar varekana. Savore phirenas upre tele.

E gori sikhadi Dolbovo avila ke ma a phenda mange: „Rodahas tut. Ałe som rado, že pes tuke nič na ačhila.“ Me ča činoro asandilom a gelom paš mire kamarati. Has man lolo-šargo porori andro bala a baro leperiben, pre savo ñigda na bisterava.

Šla jsem pořád dál, až jsem uviděla velký rybník se škeblemi. To mám štěstí, řekla jsem si pro sebe. Rozběhla jsem se k rybníku a hledala jsem létající škebli. Ano! Je tady! Našla jsem ji. Pomalu jsem se blížila a chytla jsem ji. Vyndala jsem perlu a strčila ji do brašny. Napila jsem se a rychle se vydala zpátky k Fénixovi. Šla jsem kolem mořské panny, říčky s minerály, po cestě s okvětními lístky růží a lilii a taky kolem stromu s jablky. Když jsem uviděla Fénixův palác, oddechla jsem si. Začala se mi točit hlava a omdlela jsem.

Přišel ke mně elf a odnesl mě do paláce. Nevěděli, jak mě mají probudit. Fénixe, kterému zbyvaly poslední síly, něco napadlo.

Jak všichni víme, Fénixovy slzy léčí. Fénix vytáhl z mé brašny nůž a hluboko se kvůli mně řízl. Do zkumavky mu elf nabral slzy a opatrně mi je nalil do úst. V ten okamžik jsem se zhluboka nadechla a otevřela oči a vykřikla jsem: „Mám to! Mám!“

Všechno, co jsem prožila, jsem jim řekla a hned jsem šla uvařit lektvar. Dala jsem tam všechno, co jsem měla. Začalo se z toho kouřit, nalila jsem to do modré nádobky a dala jsem to vypít Fénixovi. Byla jsem hrozně nervózní.

Fénix se napil a uzdravil se. Vrátil se do původních barev.

Podívala jsem se ven a všechno bylo zase barevné. Byla jsem hrozně šťastná. Zachránila jsem Fénixland. Sáhla jsem si do zadní kapsy a vyndala jsem kouzelnou fotografii. Barvy se do ní vrátily. Jenom jsem se pousmála a se všemi jsem se rozloučila.

„Přijedeš někdy za námi?“ zeptal se mě smutně elf.

Objala jsem ho. Položila jsem kouzelnou fotku na zem a dotkla se jí. V tu chvíli jsem se vypařila a objevila jsem se v našem světě. Všechno bylo jako předtím a všichni pořád pokračovali v procházce.

Paní učitelka Dolbová ke mně přistoupila a řekla mi: „Hledali jsme tě. Ale jsem ráda, že jsi v pořádku.“

Já jsem se jenom usmála a přidala jsem se ke spolužákům. Měla jsem červeno-žluto-oranžové pírko ve vlasech a vzpomínku, na kterou nikdy nezapomenu.

2. místo

JOSHUA ROBERT FERENC, ZŠ Brandýsek, 7. ročník ZŠ

Sar peske barol Romano čha

Jekhvar pal mande avila rakli, so laha phirav andre škola, the phenel mange: „E daj mange phenelas, hoj majnav peske pre tute te del pozoris, bo dikhel pre tute, hoj sal nalačo. Duminel peske, hoj pijes cigaretli.“

Ta soske, bo som kalo?! Cigaretla man andro muj nigda na sas. Nigda na čordom andre sklepa aňi žuvačka sar ole mire gadžikane kamarata. Ča vašoda, hoj som kalo, pre mande majinen o gadže peske te del pozoris. Ta mištes.

Ta me lenge podchudav, hoj len sikhavava anglina, d'ejakos the zemakos. Irinav e knižka. Phenav furt, kaj o raklija te na pijen cigaretli the o palenki. Imar štarval man miri trjeda zvolinda andro školno parlamentos, kaj som o prededas. Phenav odoy, so pen o racle daran te phenel. Pomožinav le gadženge te sikhlol, sar hin varesavi pisemka, bo na džanen nič. A savoro koda lenge na stačinel. Lengere daja the dada lenge phenen, hoj me som bibachtalo! Sako džives andre škola šunav diliňipena, hoj sar som lačo „cikán“, musaj te džanel te čorkerel o trast the o pneumatiki. Kajse lengere stereotipna lava, hoj o Roma hin ajse čore, ča čorkeren Feliciji the trasta, man igen chan. Ča lenge den andro muja romane lava, so aňi na džanen, so znaeňinen, the keren pestar, so on nane. Bare gangsteri. Lav „more“ achal'on sar o koškeriben. Te phenel raklo raklake „More, kde jsi!“ „Ta phen lake čhaje, či avka kames te vakerel romanes,“ phenav lenge furt.

Imar tumenge phendom, hoj man varesave gadže kidne avri the som o prededas. No varesave gadže pre mande cholamen, bo zavidzinen mange, the nane so. Ajsi lači buti oda nane. Lenge oda jekh, na den peske smirom. O gadže, so kamen pes te sikhavel avri, peske viduminen chocso, ča kaj man te el problemi. Kamen te „fleksinel“, hoj on hine feder sar me. Kamen, kaj on hine ola, so pre lende ča o gadže dikhena, save lače hine. Pal kola diliňipena, so peske viduminenas, len sas sešitos. Lengere daja the dada lenge phenenas, kaj savoro, so me kerava, irinen andre. No le raklijen oda načisto diliňard'a the kerde mandar „trjedno nepritelis!“ No miri daj, sar oda šunelas! Skidla pes the sombatone rati peske vibavinlas e schůzka andre škola. Sas odoy o trjedno učitelis, dajora the ole raklija. So lenge miri daj diňa!

Život dospívajícího Roma

Jednou za mnou přišla spolužačka a říká mi: „Máma mi řekla, že si na tebe mám dávat bacha, protože už od pohledu jsi divný. Myslí si, že kouříš.“

To jako proč, protože jsem „černejší“?! Cigáro jsem v životě nevzal do huby. A na rozdíl od mých gadžovských kámošů jsem nikdy neukradl ani žvejku z večerky. Jen protože jsem „černejší“, si na mě mají všichni prý dávat majzla. Super.

Já jim nabízím doučování z angliny, dějáku a zemáku. Píšu knížku. Snažím se kámoškám vysvětlit, ať nekouří a nepijou alkohol. Čtyřikrát za sebou mě zvolili jako předsedu do školního parlamentu, kde si stěžuju na věci, na které se ostatní bojí stěžovat. Zachraňuju spolužákům známky. Ale to nestačí. Pro jejich rodiče jsem stejně nebezpečný. Každý den ve škole poslouchám voloviny o tom, že jako správný cikán se přece musím vyznat v čórování železa a pneumatik. Tyhle stereotypy o tom, že Romové jsou jen chudáci, co kradou felicie a železo, mě prostě deptají. Hlavně že spousta z nich používá romská slova, o kterých ani nevědí, co znamenají, a dělají ze sebe hrozné gangstery. Slovo „more“ berou jako sprosté slovo. Kluk říká holce: „More, kde jsi?“ – „Tak řekni aspoň čhaje, když chceš tak strašně mluvit romsky,“ říkám vždycky.

Už jsem říkal, že mě spolužáci vybrali a jsem předseda školního parlamentu. A někteří gadžové mi to asi závidí, i když nemají proč. Žádná hvězdná práce to není. Stejně si na mě ale třídní mazánkové a prominentní holčičky vymýšlejí jakékoliv bejkárny nebo udávají každou ptákovinu. Jen proto, aby mohli „flexit“ s tím, že jsou taky ty třídní hvězdičky. Dokonce si na to, na radu svých rodičů, vedli speciální sešit! Holky to úplně „sežralo“ a podařilo se jim ze mě udělat „třídního nepřítel“! Když to moje máma slyšela, sebrala se a v sobotu večer si zařídila schůzku s třídním, rodiči a těmi holkami. Ta jim dala!

Varesave čhave mandar asan avri, bo mek man na sas čhaj. Me džanav, hoj šaj man avelas. Džanav, so pes patrinel, čhaja man rado dikhen. Ča daran pes, so bi lenge phenenas lengere daja the dada the o gadže, te bi phirenas „s cikánem“. Vašoda peske čhaja kiden avri ajse dementen, so uren Jordany the mikina ajsi buchli sar o teroristi. Oda jekh, hoj len chochaven. Oda jekh, hoj kajse čhave bičhaven lengere „nudeski“ pal e škola. Ča te en o gadže. Ta k'oda nebezpečno? Me?! Me kada na kerav.

Musaj te phenel, hoj man hin the kajse gadžikane kamarata, so lenge jekh, hoj som romano. No, ale the lenge pal o piskos varekana den o pherasa pal o čorkeriben. The lengere lava len dochuden, the prebačinen pen. On man džanen mištes, phiren ke amende khere. E daj lenge del te chal. Miro dad lenca povakerel.

Ale phenen mange: „Tumen na san Roma.“ Oda man igen chal. Na?! A so sam?! Amen sam o Roma! Duminen peske, hoj le Romen ča čorkeren, hoj sam nebezpečna, bo tumare daja tumenge phenen diliņipena. Ča tumen le Romen na prindžaren.

Andre škola manca phiren the romane čhaja. So lendar? Vakeren džungales sar o phure degeša, uren pen sar prostitutki, škola len nazaujiminel the keren pestar, so on nane. O racle mange phenen, kaj peske kajsa čha arakhav. Soske? Me kamav romaňa čha, ale na kajsa! Kajse Roma hin ča pre ladž. Mange jekh, soske hin ajse. Te pes na džanen te likerem, mi džan mandar het.

Sako hin varesavo. Me kerav, so man zaujiminel. Mi el oda smišno degešenge či gadženge, so narado dikhen le Romen, me peske oda lendar na dava te lel. Dživava peske, sar me kamav. Mi vakerem, so kamen.

Kluci se mi občas smějou, že jsem ještě neměl přítelkyni. Já ale vím, že bych ji mohl mít. Umím se chovat. K holkám se chovám s úctou a ony mě mají rády. Jenomže mají strach z toho, jak by reagovali jejich rodiče a okolí, že chodí s „cikánem“. Holky si tak radši vyberou jakékoliv dementy, co mají na sobě Jordany a mikinu širokou jak terorista. Nevadí, že je podvádějí. Nevadí, že posílají jejich nudesky po škole. Hlavně že jsou to gadže. Tak kdo je nebezpečný? Já?! Já takové věci nedělám.

Nutno ale dodat, že mám i kamarády, kteří to, že jsem Rom, nijak neřeší. Ale i jim občas nějaký ten vtip o kradení železa ujede, ale většinou jim to pak dojde a omluví se. Znají mě dobře. Chodí k nám domů, máma jim nandá jídlo a táta s nimi chvíli pokecá.

Ale takoveto: Ale ty nejsi Rom! Ty se chováš úplně jinak!, mě fakt štve. Já jsem Rom! To jen vy si myslíte, že Romové jsou ti, co kradou, jsou nebezpeční, protože vaši rodiče vám vykládají nesmysly o nás a přitom nás vůbec neznají.

Do školy se mnou chodí i pár holek, Romek. Co s nimi? Mluví jak degeši, oblíkají se jak prostitutky, propadají z půlky předmětů a myslí si, jaké nejsou frajerky. Kluci často říkají, že bych s nimi mohl chodit. Proč jako?! Romku jo, ale ne takovou. Tihle Romové jsou pro ostudu. Je mi jedno, proč takové jsou. Prostě, když se neumí chovat, nemám pro ně omluvu.

Každý je nějaký. Já mám svoje koníčky a zájmy. Nenechám se od nich odradit od nějakých degešů nebo rasistických gadžů a dál si budu žít po svém. Ať si říkají, co chtějí.

3. místo

PAULÍNA ČUREJOVÁ, Stará Ľubovna, ZUŠ Jána Melkoviča, 8. ročník ZŠ

Tel e duchna o mule nane

Ciknovaratar dikhav pro vakeriben pal o mule andre amari familija cikňa voďaha. Jekhdarangutno vakeriben džanel te vakerel miri phuri daj e Vierka. Maj sakovar, sar pes e familija jekhetane arakhel pro voďakere inepa, čepo peske savore pijen the but pes vakerel. Palis sar peske imar o manuša čepo bešen tele u o čhave džan andro had'os te sovel, e baba chudel te vakerel peskere vakeribena pal o mule. Me mira strična pheňaha keras, hoj amen imar sovas. O vudar amenge mukas čepo pale u murdaras o udud. Kuchňatar amenge dičhol, sar savore bešen pal o skamind u e baba bešel paš o bov. Me la kuzinkaha pes kíkidas ke peste, aňi na dichinas u avka užaras, kana chudela e baba te vakerel. Nekradeder šunav vakeriben pal o ňebožťiko papus. Peskero vakeriben chudel te vakerel lavenca „Tajsa raťi sas kadaj hinke!“ Buterval avel pal e baba o papus.

Najbuter daravas, sar e baba vakeralas, hoj aviľa pal late sikra, trin d'ives pal oda, sar les parunde. Vakerelas pal oda avka čačikanes, hoj he mange sas o papus tel o jakha. E baba džanel igen šukares te vakerel. Furt ehas bari dumakeri. „Odi raťi aviľa o papus igen cholamen“, vakerel e baba. E baba radisal'ľa, hoj les dikhel, ale jov ča pre late dikhelas, bond'arelas le šereha u phend'a, hoj hiňi igen diliňi, bo leske pobisterd'a andro mochto o thuvale te thovel. Akorestar pal late phirelas sako rat. Sar avelas, ča dikhelas pre late, ale ňič na vakerelas. Na has bi oda amari baba, te bi pro papus na chuťilas avri le hlasišagoha, he te ehas mulo. Phend'a leske, hoj te pes leske na dičhol, ta te na phirel pal late. Savore pre oda ča bondžarenas le šerenca. Na achalonas la baba. Aver ča asand'ile, bo prindžarenas la baba, hoj nane ajsi, sar vakerel. Dičholas pre lende, hoj lake oda igen na paťan. No me lake paťavas sako lav.

Miro dad oda na vil'ikerd'a u chuťila pre baba, hoj soske hiňi pro papus ajsi the pal leskero meriben. Šaj avel rado, kaj pal late choča avel. Miro dad le papus pro sminteris na jekhvar mangelas, hoj ke leste te avel. U ňič. Amari baba hiňi peske lačhori. Maj džanelas pale te odphenel. „Te bi phirelas andre khangeri, buter pes modl'inas, na mušind'a akana te phirel pal o svetos.“

E bibi, lakeri čaj, chud'ľa te vakerel pal oda, sar jekhvar raťi geľa predal calo osada ke peskeri sasuj, bo lake peľas phujes. Dikh'ľa manušes, so pre late dikhelas, ale na čalaďa peha. Kana doaviľa ke sasuj, e sasuj viskinelas, hoj dikh'ľa lakere ňebožťikos, le dades, kaj aviľa bizo imar vaš lake. No joj pes leske na diňa. Chud'ľa pre leste lavenca, hoj me džal kodoj, kaj les o Del povolind'a.

Pod peřinou duchové nejsou

Od mala, když se v naší rodině vypráví o duších zemřelých, je ve mně malá dušička. Nejstrašidelnější příběhy umí vyprávět moje babička Vierka. Skoro pokaždé, když se naše rodina sejde o Dušičkách, trochu se všichni napijou a pak se vypráví. Potom, když už lidé chvíli sedí a děti jdou do postele, babička začíná vyprávět své příběhy o mrtvých. Já se svojí sestřenicí děláme, že spíme. Dveře necháme malinko pootevřené a zhasneme světlo. Z kuchyně to vypadá, že všichni sedí u stolu a babička u pece. Já se sestřenicí se tiskneme k sobě, ani nedýcháme a tak čekáme, až začne babička vyprávět. Nejradši mám vyprávění o nebožtíkovi dědečkovi. Jeho příběh se začíná vyprávět slovy: „Včera večer tady zase byl!“ Dědeček chodí za babičkou nejčastěji.

Nejvíc jsem se bála, když babička vyprávěla, že za ní přišel brzo, tři dny potom, co ho pochovali. Mluvila o tom tak přesvědčivě, že jsem i já viděla dědečka před očima. Babička umí moc hezky vyprávět. Vždycky byla hodně výřečná. „Tu noc přišel děda hodně našťvaný,“ vypráví babička. Babička měla radost, že ho vidí, ale on se na ni jenom díval, vrtěl hlavou a řekl, že je fakt blbá, protože mu zapoměla dát do hrobu doutníky. Od té doby za ní chodil každou noc. Když přišel, jenom se na ni díval, ale nic neříkal. Nebyla by to naše babička, kdyby na něj nespustila zvýšeným hlasem, i když byl už mrtvý. Řekla mu, že když se mu na ní něco nezdá, tak ať za ní nechodí. Všichni na to jen kroutili hlavami. Necháпали babičku. Jiní se jenom usmáli, protože babičku znali, že není taková, jak říká. Bylo na nich vidět, že jí to úplně nevěří. Ale já jsem jí věřila každé slovo.

Můj tatínek to nevydržel a vystartoval na babičku, proč je na něj taková i po jeho smrti. Může být ráda, že za ní vůbec chodí. Můj tatínek dědečka na hřbitově nejednou prosil, aby za ním přišel. A nic. Babička je dobrá. Hned věděla, co odpovědět. „Kdyby chodil do kostela, víc se modlil, nemusel teď chodit po světě.“

Teta, její dcera, začala mluvit o tom, jak jednou v noci šla přes celou osadu ke své tchýni, protože se jí udělalo špatně. Zahlédla člověka, který se na ni díval, ale vůbec se nehýbal. Když přišla k tchýni, tchýně vyjekla, že to viděla jejího tatínka nebožtíka, který přišel určitě kvůli ní. Ale ona se mu nedala. Začala na něj slovy, ať si jde, kam ho Bůh povolal. To jsem ucítila na čele studený pot a ta moje pitomá sestřenice se začala tak smát, že jsem jí musela strčit peřinu

Akor čujndom pro čekat šilalo potos u miri diliñi kuzinka chudľa avka te asal, kaj lake mušinas e duchna andro muj te ispidel te na amen o daja šunen, kaj na sovas.

E baba but vakerel he pal e bari kaľi mačka, so avila pre lakeri pitvora pal oda, so o papus muľa u andre jekh ora mňavčinel tel o oblaka. Kana e baba sikhavel sar e mačka mňavčinel, na vilikaras la Svetlankaha, maj pukinahas andro asaben.

Miri daj furt mangel la baba, hoj te vakerel he pal lakero peršo pirano. E baba pal oda na igen rado vakerel, bo akor rovel na ča joj, aľe savore džuvľa, he amen so duj džeňa tel e duchna. E baba sas akor igen terñi. Sas lake dešušov berš. Oda has lakero peršo kamiben. Lakero dad he daj na kamenas, hoj te phiren peha. Jov la baba igen kamelas, ale e baba sigo pristojindä, kaj naštĩ aven jekhetane. Jov has igen nalošado. Jekhvar raťate maťila u avila pal e baba andre lengeri osada, mangľa la, kaj pes te predžan paš o koľaja. Oda has akor igen romanticko, vakerelas e baba. Sar dikhľa, kaj e baba na pristojinel pre leskero kamiben, čhida pes angle lakere jakha tel e mašina. La babake andro vasta ačhila ča leskero mantľos. Maj duj kurke šaj he buter e baba na prevakerďa lav. Akor dikhľom predal škvara andre kuchňa sar miri daj he bibija roven. Aľe palis prindžardä amare pupus. Savoro leske pheda avri u chudľa hinke te dživel sar varekana. Añi andro suno lake na avila, hoj pal oda, so muľa lakero rom, chudle ke late te phiren so duj nebožtika jekhetane.

Andre amari familija paťan čepo he poveri, save phenen avri pal o mule. E baba vakerel, hoj te varekaske šilalon o danda, oda nane lačhes. Sar oda o manuš čujinel, naštĩ oda avri phenel, bo bi vareko andre leskeri familija merlas. Tiš vakerel pal oda, sar lake mardä o čiriklo andre oblaka. Phendä, hoj sas oda, kaj vareko merela andre amari familija. U sas oda čačipen. Pal duj džives avila chiros, kaj pro Čechi muľas o bačis.

Mange pes pačisalol vodakero inepos. Akor pes e familija sdžal na ča pro sminteris, he phirel ke peste. Savore leperen peskere ňeboštiken. Hin džanlo, hoj khere tiš labaras o momeľa, thovas avri o fotki dženenar, so mule. E familija na džal te sovel. Vartinel pes calo rat. O murša pijen u o džuvľa den duma, modlinen pes, vakeren pal ole, so mule, u roven.

Kade vakeribena šnav imar ciknovaratar ča telal duchna. Paťav, kaj o hados he duchna hin than, kaj pes ňisavo mulo na duchodel. Pal e babakero vakeriben pal o mule zasovav andre dar calo spocimen, aľe oda darangutñiben dikhav igen rado. U jekhvar beršeste pes oda del te ľikerel avri.

do pusy, aby mámy nezaslechly, že jsme vzhůru.

Babička taky často vyprávěla o velké černé kočce, která přišla do jejího sklepa potom, co dědeček zemřel, a která v jednu hodinu mňouká pod oknem. Když babička předváděla, jak ta kočka mňouká, se Světlankou jsme to nevydržely a vybuchly jsme smíchy.

Moje máma pořád přemlouvá babičku, aby vyprávěla i o svém prvním milém. Babička o tom ráda nemluví, protože to začne hned brečet. Nejen ona, ale všechny ženy i my obě pod peřinou. Babička byla tehdy hodně mladá. Bylo jí šestnáct let. Byla to její první láska. Její tatínek a maminka si ale nepřáli, aby spolu chodili. On měl babičku moc rád, ale babička se brzo smířila s tím, že spolu nemůžou zůstat. On byl moc nešťastný. Jednou večer se opil a přišel za babičkou do jejich osady a požádal ji, aby se s ním prošla podél kolejí. To bylo tak romantické, vyprávěla babička. Když viděl, že babička jeho lásku už neopětuje, vrhl se před jejíma očima pod vlak. Babičce v ruce zůstal jenom jeho kabát. Dva týdny nebo i déle babička neřekla ani jedno slovo. V tu chvíli jsme se podívaly škvírou do kuchyně, jak moje máma a tety brečí. Ale potom babička poznala našeho dědu. Všechno mu to svěřila a začala zase žít jako dřív. Ani ve snu by ji nenapadlo, že po tom, co zemřel její muž, k ní začnou chodit oba dva nebožtíci spolu.

V naší rodině věří trochu taky na pověry, které se vyprávějí o duchách. Babička říká, že když někomu trnou zuby, že to není dobře. Když to člověk cítí, nemůže to říct, protože někdo v rodině by zemřel. Taky mluví o tom, jak jí jednou narazil pták do okna. Řekla, že to znamenalo, že někdo v naší rodině zemře. A byla to pravda. Za dva dny přišla zpráva, že v Čechách umřel strýček.

Já mám ráda Dušičky. To se rodina sejde nejen na hřbitově, ale taky se navštěvujeme. Všichni vzpomínají na svoje mrtvé. Je známo, že doma také zapalujeme svíčky a dáme k nim fotky lidí, kteří zemřeli. Rodina nejde spát. Vartuje se celou noc. Muži pijí a ženy si povídají, modlí se, vzpomínají na ty, kteří zemřeli, a brečí.

Tyhle příběhy poslouchám od mala jenom z pod peřiny. Věřím, že postel a peřina jsou místo, kam se žádný mrtvý nedostane. Po babiččině vyprávění o mrtvých usnu strachem celá zpocená, ale ten strach mám moc ráda. Jednou za rok se dá vydržet.

Vybrané texty z dílen Vaker romanés

ZDENKA ŠARIŠSKÁ, Ostrava, ZŠ Šalounova, 8. ročník

Miro pribehos hin pal e famelija. Miri baba a miro papus peha phirenas sar čhavore a ačhle peha te dživel, sar lenge has maj dešuefta, dešuocho to berš. Ande pre kada svetos dešuduj čhave. Miri daj has dujto čaj pro svetos. Hiňi dujto nejphureder. Mra dake the mre dadeske has maj dešupandž, dešušov berš, sar peha phirenas. Palis peha ačhle. Mra dake has maj dešuefta berš, sar andas man pre kada svetos. Miri daj andas pro šukar svetos štar cikne čhaven, duje pheňen the jekhe phrales. Amen dživas šukares. Miri daj pes na halasinel mre dadeha. Hine peha spokojimen. Miri daj na kerel buťi. Ča mro dad kerel andro khera, burinel. Kavka dživas. Miri daj kamelas te kerel buťi, ale našťi, bo hiňi nasvali. Na birinel pro pindre. Phiras sako džives peske avri. Mra dake hin tranda the jekh berš a mre dadeske tranda the trin berš. Amen sam bachtali famelija. Som fejs rado, hoj hin amen kher, kaj te sovel a so te chal.

JAN KOČKO, Ostrava, ZŠ Šalounova, 8. ročník

So avela pal o meriben

Ta miro nazoris hin kajso, hoj sar meraha, ta užaras, kana o Del avel tele the palis avela kajso baro sudos the o Del amen sudzinela, save samas, sar dživahas pro svetos, či samas lače abo nalače. Mišlinav mange, hoj palis perdal kada o vodori džal andro ňebos abo andro peklos. Me som ajso dženo, hoj kerav sa, hoj te dochudav man andro ňebos.

ANDRES KOČKO, Ostrava, ZŠ Šalounova, 8. ročník

Servus, Romale!

Kamavas bi tumenge te phenel, savo man hin nazoris, te pes kamen duj murša the duj čhaja. Ta miro nazoris hin ajso: Paťav Devles a džanav, hoj o Del bi na kamelas, hoj pes te kamen romňi romňaha alebo rom romeha, bo o Del kerđas romes the romňa. Ta me vaše na zaačhav. Ko bi andahas pro svetos le čhavoren, te pes kamen duj murša? Me prindžarav kajse dženen, ale mange kajse džene nane pre dzeka. Dikhav oda kavka, hoj duj murša he duj čhaja našťi pes andre peste zakamađon. Savo len avela dživipen, te len na avela čhavore?

Můj příběh je o mé rodině. Moje babička a děda spolu chodili už jako děti a začali spolu žít, když jim bylo skoro sedmnáct osmnáct let. Přivedli na svět dvanáct dětí. Moje máma byla na světě druhá. Je druhá nejstarší. Mojí mamě a mému tátovi bylo skoro patnáct šestnáct let, když spolu začali chodit. Potom spolu zůstali. Mojí mamě bylo skoro sedmnáct let, když mě přivedla na tento svět. Na tento krásný svět přivedla máma čtyři děti, dvě moje sestry a jednoho bratra. Žijeme si krásně. Moje máma se nehádá s mým tátou. Jsou spolu spokojeni. Moje máma nepracuje. Jenom můj tatínek pracuje na stavbách, bourá. Tak si žijeme. Moje máma chtěla pracovat, ale nemůže, protože je nemocná. Nemůže na nohy. Chodíme každý den ven. Mamě je třicet jedna let a tátovi je třicet tři let. Jsme šťastná rodina. Jsem moc ráda, že máme dům, že máme kde spát a co jíst.

Co bude po smrti

Můj názor je takový, že až zemřeme, budeme čekat na to, až k nám sestoupí Bůh, a potom bude takový Velký soud a Bůh bude soudit, jací jsme byli, jak jsme na světě žili, jestli jsme dobří nebo zlí. Myslím si, že potom podle toho duše půjde do nebe, nebo do pekla. Já jsem takový člověk, že dělám všechno pro to, abych se dostal do nebe.

Ahoj lidi!

Chtěl bych vám říct, jaký mám názor na to, když se mají rádi dva muži nebo dvě dívky. Můj názor je takový: Věřím v Boha a vím, že Bůh by nechtěl, aby se milovaly žena se ženou nebo muž s mužem, protože Bůh stvořil muže a ženu. Takže já to nepodporuji. Kdo by přiváděl na svět děti, když se budou mít rádi dva muži? Já znám takové lidi, ale nelíbí se mi to. Dívám se na to tak, že dva muži anebo dvě dívky se do sebe nemají zamilovat. Vždyť jaký budou mít život bez dětí?

So avel, kana o manuš merel

Me gindinav mange, kana merel lášo manuš, opre žal andej čejri. Te si vareko nasul taj čorimo kerel, hát ando peklo žal. Mange múlas muri mámi, mure dadeski mámi. Kadale duje nadon kamous taj pháro mange mindig. Pala le gindoj. Azír gindinav, hod' kana merel o manuš, šaj dikhel pe pesko nípo. Mejvi šaj citinas le. Vareko phenel, hod' kana merel variko, hát inke dikhel anglal pe lengo intrégo trajó, pe šavouren, deja taj dades, vad' so kerde čores. Me kamav sa te kerav, apal te na litulinav. Kodolestar darav. Si te trajij, so šaj keras, na, so kerdam.

Co se děje, když člověk umře

Já si myslím, že když umře dobrý člověk, tak jde do nebe. Když je někdo zlý nebo dělá špatné věci, tak půjde do pekla. Mně zemřela moje babička, máma mého táty. Tyhle dvě ženy jsem moc milovala, tak je to těžké. Pořád na ně myslím. Taky si myslím, že když člověk zemře, může se dívat na svoji rodinu. A taky je může cítit. Někdo říká, že když někdo umře, že před sebou vidí svůj celý život. Svoje děti, mámu, tátu a taky všechno, co udělal špatně. Já chci dělat všechno tak, abych pak nelitovala, že jsem to udělat mohla. Toho se bojím. Musím žít s tím, co můžeme dělat, ne, co jsme udělali.

Vybrané texty z dílen Romano suno v Praze

SANDRA TANCOŠOVÁ, Praha, ZŠ Cimburkova, 7. ročník

Muro suno

Kamous, ká muro nípo mindig te avel bachtálo. Kamous, ká muro kamimo te likrel ávri. But kamous te dikhel pi muri dej ži kim šaj. Kamav mura famílija. Kamav te dikhav ande te jakha. Muro Rom, muro súno sal, ká manca te aves intrégo muro trajo. Kamav tu sar romes. Muro jílo tuke dou. Intrégo jílo.

ANDREJ AMAECHI, Praha, ZŠ Cimburkova, 8. ročník

Soske o gadže narado dikhen le Romen

Soske o gadže narado dikhen le Romen, te amen lenge nič na kerđam? Soske hine ajse? Amen pes ča rado bavinás. Te pes bavinás, ta pes bavinás. Amenge jekh, či kada le Vietnamcoha abo kaha. Soske o gadže hine furt proci amende? The avka len amendar o lava. Trebars More, so keres? Kames pes te marel? Čhaje! Ma ker! u ajse. Furt hin len džungale lava pre amende. Sem te bi amen na ulahas, ta bi len na avelas aňi paňi. Terne čhave chan pre gadže choľi. Kamen lenge te del pale. Ale na savore gadže hine jekh. Varesave hine lače u rado amen dikhen. Avelas bi feder, te bi avelas avresar. Palikerav.

Můj sen

Chtěla bych, aby moje rodina byla vždycky šťastná. Chtěla bych, aby mi moje láska vydržela. Moc bych si přála být s mojí mámou, dokud budu moct. Miluju svoji rodinu. Chci se dívat do tvých očí. Můj muži, můj sen je mít tě celý svůj život. Miluju tě jak muže. Moje srdce ti dám. Celé srdce.

Proč Češi nemají rádi Romy

Proč Češi nemají rádi Romy, když jsme jim nic neudělali? Proč jsou takoví? My se jenom rádi bavíme. Když se bavíme, tak se bavíme. Je nám jedno, jestli to je s Vietnamcem anebo s kým. Proč jsou Češi pořád proti nám? Stejně si od nás berou slova. Třeba: More, co děláš? Chceš dostat? Holka! Nedělej to!, a takový. A pořád na nás nadávají. Vždyť kdyby nás nebylo, neměli by ani vodu! Mladí Romové jsou na Čechy naštvaní. Chtějí jim to oplatit. Ale ne všichni Češi jsou stejní. Někteří jsou dobří a mají nás rádi. Bylo by lepší, kdyby to bylo jinak. Děkuju.

Miro šukar baro suno

Miro suno hin andro dživipen vareso te dokazinel.

Miro suno hin varekas te arakhel

Ko hin laskavo the lačho

Kamavas bi baro kher the bari zahrada

Kaj hin but šukar kveti

Kamavas bi te dživel andre cizina

Treba andre Francija nebo andre Němciko

Kaj hin moros the šukares

Kaj hin bari šukar krajina the priroda

Oda dživipen kamav, vareso baro šukar.

Na kamav but prekvapeři

Můj krásný velký sen

Mým snem je v životě něco dokázat
Mým snem je někoho potkat
Kdo je laskavý a hodný
Přála bych si velký dům a velkou zahradu
Kde bude hodně krásných květin
Přála bych si žít v cizině
Třeba ve Francii nebo v Německu
Kde je moře a kde je krásně
Kde je velmi krásná krajina a příroda
Takový život si přeju, něco nádherného
Nepřeju si příliš překvapení

4. kategorie (Středoškoláci)

1. místo

BARBORA ČUREJOVÁ, Stará Lúbovňa, ZUŠ Jána Melkoviča, 3. ročník SŠ

Savoro hin andre mire vasta

Sas jekh šukar d'ives. Ehas šukares. O khamoro labolas u me man andre amari barori bavinavas pre sikhľard'i. Lavas mange mire cikneder pheňen the phralen u sikhavavas len te ginel.

Rado phiravas andre sikhad'i. Sar somas cikneder, phiravas andre sikhad'i le romane čhavenca. Lačhes man kodoj čujinavas. Savore samas sar jekh familija. Sar dikhľa miri daj tho dad, kaj mange džal igen lačhes o sikhľuviben, he oda, kaj rado phiravas andre sikhad'i, ile man u dine man andre nevi sikhad'i andro foros maškar o gadžikane čhave. Oda na has ča šerestar mira datar, ale but pre oda terđolas miro mentoris. Me somas igen lošad'i, kaj phirava pre nevi sikhad'i andro foros. Našti man doužaravas, kana prindžarava neve gadžikane čhaven. No, ale miro lošaliben igen sig agorinda. O gadžikane čhave na sas ajse, save me duminavas, kaj hine. Na kamenas, kaj te avav paš lende. Sako d'ives mange phenenas, hoj me na som oda, so hine jon. Avilom pr'oda, kaj paš lende na tromav te avel. Vičinenas pre ma, kaj khandav, kaj som kal'i. Me lenge pre oda nič na phenavas. Ča likeravas tele o šero u džavas dureder. Khere la dake he dadeske phenás, kaj mandar o čhave asan. Dikhľom, kaj len oda dukhal u palis lenge imar na vakeravas nič. Na kamavas, kaj man te len pale andre sikhad'i Telosadki.

But mange šigitinelas miro mentoris o Peter. Phirelas andre sikhad'i, vakerelas le sikhľardenge, kaj te vakeren le čhavenca andre klasa, te na keren mange pre chol'i. Pal o berš andre šovto klasa chudľom nevi mentorka Janka. Has man he online mentorka. Tiš pes vičinelas Janka. Šaj phenav, kaj man has bacht, kaj paš ma terđonas a zaachenas vaš mange igen lače manuša. Denas man god'i, kaj man te na dav ole gadženge. Kaj mušinav ole čhavenge te sikhavel, savi som. Bo jon na džanen, kaj he romane čhave šaj vareso džanen, vaj hine andre varesoste lače. lľom mange oda andro jilo. Sako džives man sikhavavas buter the buter. He te pre ma vareso phende, davas lenca duma. Sako d'ives duminavas, so som mek te kerel, kaj man te muken maškar peste. Čačes me imar na džnavas so te kerel. Sako d'ives man oleha maravas. Avil'a oda d'ives, kaj mange phend'om, hoj mušinav vareso te kerel, kaj mandar imar

Ve svých rukách mám všechno

Byl krásný den. Bylo nádherně. Sluníčko svítilo a já jsem si na naší zahradě hrála na školu. Vzala jsem si tam svoje mladší sourozence a učila jsem je počítat.

Chodila jsem ráda do školy. Když jsem byla mladší, chodila jsem do školy s romskými dětmi. Cítila jsem se tam dobře. Všichni jsme byli jedna rodina. Když moji rodiče viděli, že mi jde dobře učení, a to, že chodím do školy ráda, dali mě do nové školy ve městě, kam chodily neromské děti. Nebylo to jenom z iniciativy mé mámy. Nejvíc to chtěl můj mentor. Byla jsem šťastná, že budu chodit do nové školy ve městě. Nemohla jsem se toho dočkat, že poznám nové neromské děti. Ale moje radost se brzo vytratila. Neromské děti nebyly takové, jaké jsem si je představovala. Nechtěly mě přijmout mezi sebe. Každý den mi předhazovaly, že nejsem co ony. Přišla jsem na to, že si k nim už netroufám přijít. Řvaly na mě, že smrdím a že jsem černá. Já jsem jim na to nic neříkala. Jenom jsem sklonila hlavu a šla dál. Doma jsem rodičům řekla, že se mi děti posmívají. Viděla jsem, jak je to mrzí, tak jsem jim o tom dál neříkala. Nechtěla jsem, aby mě přeřadili zpátky do školy v Telosadkách.

Moc mi pomohl můj mentor Petr. Chodil do školy, mluvil s učiteli, aby si promluvili s dětmi ve třídě, aby na mě nebyly zlé. Po roce, v šesté třídě, jsem dostala novou mentorku Janku. Měla jsem i online mentorku. Ta se taky jmenovala Janka. Můžu říct, že jsem měla štěstí, že při mně stáli a podporovali mě moc dobří lidé. Radili mi, abych se těm gadžům nepoddávala, že těm dětem musím ukázat, jaká jsem. Protože oni neví, že romské děti také něco umí a že jsou v něčem dobré. Vzala jsem si to k srdci. Každý den jsem se učila víc a víc. I když na mě měli řeči, dál jsem s nimi mluvila. Každý den jsem přemýšlela o tom, co víc můžu dělat, aby mě mezi sebe přijali. Pak už jsem byla opravdu bezradná. Každý den jsem se s tím prala. Pak přišel den, kdy jsem si řekla, že už musím něco dělat, aby se mi už nesmáli. Ukázala

te na asan. Sikhadžom, kaj džanav na ča pes nekfeder te sikhľol sar jon, ale he andro športos kaj som lačhi. Sar dikhle, sar sigo denašav a džanav te bavinel o fotbalis, ile man paš peste o rakľora te bavinel džuvľikano fotbalis.

Palis dikhle, kaj phirav pro vistupeňa, bo andro šovto klasa chudľom te kerel theatros paš miri mentorka. Chudľom man feder te sikhavel, mek feder sar jon a imar ča akor dikhenas, kaj nane Rom sar Rom. Palis mange vakerenas, kaj jon duminde, kaj som ajsi, saven dikhen sako đives pal o foros te phirel. No me lenge phendom, kaj he ole čore Roma nane ča phuj. Ča len nane ajsi bacht, kaj te dživen feder. Mire dades he la da hin buti, ta amenge pes dživel čepo feder.

Kana somas andre eňato klasa, avila o časos peske te kidel avri maškarutňi sikhadži. Sar imar irindom, ciknovarastar kamavas te avel sikhľardĭ. Kamavas te sikhavel romane čhaven. Pro agor mange kidľom avri o konzervatorium ke Kaša. Imar phirav andre trito klasa u študinav o herectvo. Herectvo man bavinel. Igen kamavas jekhvar te bavinel andro filmes. He oda mange čepo gela avri. Somas pro konkurzos u dochudľom man andro kinos te bavinel. Na has oda angľuňi rola, ale som lošadži, kaj oda šaj predžidilom.

No andre miro dživipen pes ačhiľa na ča lačhiben. Andre miri familija pes ačhiľa bari bibacht. Nasvaliľa mange nekphureder pheňori. Pal jekh berš amen omukľas. Has miri nekfeder baratkiňa. Furt vaš mange zaačhelas, phenelas, kaj la hin andre ma baripen, kaj te džav peskere dromeha. Kaj te na dikhav pre avrende, ča pre peskero dživipen. Sar man miri pheň omukľas, kana gela paš o Del, na bavinelas man nič. Imar na kamavas aňi te sikhľol, somas igen bibachtali. Ale phendom mange, našti kada kerav, bo miri pheň bi oda na kamelas.

Adadžives džav dureder he te miri pheňori nane imar paš ma. Jekh džanav, kaj joj pre ma he pre amari familija upral dikhel u hiňi pre ma barikaňi. Dureder kerav oda, so joj kamelas, kaj te kerav. Jekhvar kamav te sikhavel pre artikuňi sikhadži romane čhaven avka sar amari sikhľardĭ. Joj hiňi tiš romaňi. But predal ma kerdä. Joj nane ča miri sikhľardĭ, ale imar šovto berš he miri mentorka. Sikhadža mange, kaj he Rom šaj avel avrisikhado u šaj avel ko gadže rešpektimen. Avilom pre oda, kaj he te dživas romane čhave andro taboris, oda nane ñikhaj phendo, kaj našti avas avrisikhade, kaj našti keras buti u našti amen o gadže den pativ.

Savoro hin andre amare vasta, he oda savo dživipen amen kamaha te dživel.

jsem, že kromě toho, že se umím naučit nejlíp, líp než oni, jsem dobrá i ve sportu. Když viděly, jak umím rychle běhat a že umím hrát fotbal, vzaly mě holky k sobě do ženského fotbalu.

Potom viděli, že jezdím na vystoupení, protože v šesté třídě jsem začala se svojí mentorkou dělat divadlo. Začala jsem se líp učit, ještě líp než oni. A až pak pochopili, že nejsou všichni Romové stejní. Potom mi říkali, že si mysleli, že jsem stejná jako ti, které vidí každý den chodit po městě. Ale já jsem jim řekla, že ani ti chudí Romové nejsou všichni špatní. Jenom nemají takové štěstí, aby mohli žít líp. Moji rodiče jsou zaměstnaní, proto se nám žije už trochu líp.

Když jsem byla v deváté třídě, přišel čas vybrat si střední školu. Jak jsem už psala, od mala jsem chtěla být učitelka. Chtěla jsem učit romské děti. Nakonec jsem si vybrala konzervatoř v Košicích. Teď už chodím do třetího ročníku. Studuju herectví. Hraní mě baví. Moc bych si přála jednou hrát ve filmu. I to mně už trochu vyšlo. Byla jsem na konkurzu a dostala jsem roli ve filmu. Nebyla to hlavní role, ale mám za tu zkušenost radost.

V mém životě ale nebylo všechno jen dobré. V naší rodině jsme zažili velké neštěstí. Onemocněla moje nejstarší sestřička. Po roce nás opustila. Byla to moje nejlepší kamarádka. Pořád mě podporovala. Říkala, že je na mě hrdá, ať si jdu za svým, ať se nedívám na ostatní, jenom na svůj život. Když mě sestřička opustila, když odešla k Pánu, nic mě netěšilo. Nechtěla jsem se ani učit. Byla jsem moc nešťastná. Ale řekla jsem si, že to nemůžu nechat, protože moje sestřička to přece tak nechtěla.

Dnes jdu dál, i když sestřička už mezi námi není. Jedno vím, že se na nás a na naši rodinu dívá a že je na mě pořád hrdá. Děláním dál to, co si přála, abych dělala. Jednou bych chtěla na základní umělecké škole učit romské děti stejně tak, jako to dělá naše paní učitelka. Ona je taky Romka. Hodně toho pro mě udělala. Ona není jenom moje učitelka. Už šest let je taky moje mentorka. Ukázala mi, že i Rom může vystudovat a získat si mezi Neromy respekt. Přišla jsem na to, že i když jsme my, romské děti, vyrostly v osadě, nikde není psáno, že nemůžeme pracovat a že nás Neromové můžou urážet.

Všechno máme ve svých rukou, i to, jaký život sami chceme vést.

2. místo

ŠARLOTA SARKÖZIOVÁ, VÚ Černovice

Trajo

Kamlemas te vorbinav tumenge pa muro trajo. Intrégo trajo barardas ma muri mámi. Muri dej meklas ma, kana kerdilem, ke maj prednejšiva sas lake e draba taj murš. Muri mámi delas ma sa, so kamous, feri te avel mange mišto ando trajo taj te na chibazij ma khanči.

Kana sas mange 13, naj kezndindem te bavinav ma ekha Rumungricasa. Sas biše beršengi. Akánik žanav, hod' kodo sas majbáro čorimo, ká bavinous ma lasa. Phirkerous lasa ávri. Avous ráti khejre. Apal kezndindem te drabázij. Jekhvar detehára malade pe amáro vudar e šingále taj e socijalki taj ingerde ma ando čoro kher. Khote kana jutindem, či pačous o muj náškerous tar khoutar taj šute ma ande maj horšivones. Sar simas khejre po uťek, naj khamñilem mure romesa. Vubec či žanous, so akánik lešij ma.

De kerdilas ma šukár somnakuni šejouri, muri Paloma taj me najisáraf e Dejvleske, ká si ma kecavi cigni šejouri, ke feri vou birindas te paruvel muro trajo pomaj lášo. Dosta-j, te dikhav per la taj bistrav pe sa intrégo nasulimo. Mejk trajinou, avou lake maj láši dej, so birinou t'avav, te šaj dav la sa, so man nás taj la te avel.

Život

Chtěla bych vám vyprávět o svém životě. Celý život mě vychovávala moje babička. Moje máma se na mě vykašlala hned po porodu, protože jí byly přednější drogy a chlapi. Babička mi dala všechno, co jsem chtěla, jen aby mně bylo v životě dobře a nic mi nechybělo.

Ve třinácti letech jsem si našla novou kamarádku, slovenskou Romku. Bylo jí dvacet let. Dnes už vím, že přátelství s ní bylo to nejhorší, co mě mohlo v životě potkat. Chodila jsem s ní ven. Domů jsem se vracela v noci. Začala jsem fetovat. Jednou ráno u nás doma zaklepala sociálka a policajti a odvezli mě do Klokánku. A pak už to šlo všechno z kopce, odmítala jsem poslouchat, utíkala jsem a tak jsem vystřídala dětský domov za výchovný ústav. Když jsem byla doma na útěku, otěhotněla jsem. Byl to pro mě šok. Vůbec jsem nevěděla, co mě čeká.

A pak se mi narodila krásná holčička, moje Paloma, a já děkuju Bohu, že mám takovou malou holčičku, protože až ona dokázala otočit můj život zase k dobrému. Když se na ni dívám, zapomínám na všechno špatné. Dokud budu žít, budu jí tou nejlepší mámou, kterou dokážu být, a dám jí všechno to, co jsem já neměla.

3. místo

ALEX JANOVÁ, Ostrava, Ostravská nota, 1. ročník SŠ

Text vznikl na dílnách Vaker romanés.

Šukar čhaj the o zveros

Sam sar šukar čhaj tho zveros
Me o žviros so andro kamiben te paťal na kamel
Tu kames kaj me
Andre tute zakamaďi te avav
Soske
Soske pačisaľuvav tuke
Soske mange na phenes andro jakha
Hoj man dikhes andre tire sune
Hoj me paš tute
Hoj jakha pal ma tele na des
Tiro dikhiben pre ma
Avren des
Te džanes hoj me miro kamiben
tut na kamav te del
Pal ma šukares vakeres
Varekaske ko čačipen lačhes džanel
Čačipen hoj kamaďal pes andre ma
Te oda čačipen
Soske tu andre ruža garuves
Ruža so na del žičiben
Ča perdal peste mukhel tro garuviben
O garuviben andro čačo časos pheneha
Sar e ruža tuke posledno prajtin mukhela

Kráska a zvíře

Jsmo jak kráska a zvíře
Já zvíře, které v lásku věřit nechce
Ty snažíš se, abych já
Zamilovala se do tebe
Proč
Proč já zalíbila se ti
Proč mi to do očí nepovíš
Že má tvář tě ve snech provází
V tvé blízkosti
Ze mě oči nesundáš
Tvůj pohled na mě
Jiným necháváš
Když víš, že já svou lásku
Ti nechci dát
O mně hezká slova povídáš
Někomu, kdo pravdu dobře zná
Pravdu, že ses do mě zakoukal
Je-li to pravda
Proč v růži ji skrýváš
Růže, která přání neplní
Jen tvá tajemství si pro sebe zanechá
Tajemství v pravý okamžik povíš
Když ti růže poslední lístek nechá

5. kategorie (Dospělí)

1. místo

MILAN BINDATSCH, Ostrava

Germanci

Akanik mange leperav, sar samas sar čirikle. Pre tavaši pes lahas taj uranahas pal pale sar čirikle khejre. Le grastenca vurdonenca trajinahas ži ando ejso. Pal aver fori gava. Po jivend trajinahas ande amari vatra.

Muro dad sas le Romengo angluno rom. So phenlas, o Roma šunenias. Taj muro dad phendas: „Romale, mus te žas tar khejre po amaro gav. Po Čechi taj po aver thema pes chudlas marimo.“

Sas jevend. Pal o dilos avile k'amende varesave gaže ando munduro taj obklučinde le gažen vi Romen ando gav. Chudlam sa te rovel, savo bajo kerdilas amenca. Somas pandže beršengo šavoro. Chudlem man la cochatar, so sas pi muri dej. Nadon but la kikiđavas. Avile he mindik chudle te vilenel pal amare žukele. Sa jekhes avri murdarde. Avilas jekh gažo andal amaro gav taj phendas: Janoši, kana šunena le Rom, so phenla o šanglo vi Germanco, taj dena tumen smirom. O Germanco phučlas, kasko si kado kher. Leperav mange, kaj sas amen najbareder kher po gav, ta zalile amenge, so sas amaro, taj sas lengro. Amare grasta, guruvňa, papiňa, ráca ta kahňi. Phende mure dadeske, kaj mus te keren soupiski, keři murša, žuvla the šavoura si ando gav. Zabeše k'amende o Germanci.

Jekh Germancos phučlas mandar, sar bušovav. Phendem Duni. Muri dej: Mure šavoure si Janoš, Ferkina, Stefano, Duni, Rudi, Dulka taj Marina. Jekh terno Germancos maladas mura deja pal o muj. „Či phendem tuke, te vorbis!“ Chudlem te rovel taj muterdem man tele. Andal amaro kher avilas avri jekh bareder Germancos. Na sas igen phuj. Phendas: „Soske mardal kodala žuvla?“ Phučlas mura dajatar: „Ko si tiro rom?“ „O Janoš!“

Taj o Germanco phendas: „Mus te keren, so phenena, taj dena tumen pača.“

Le Romengo barvalimo zaile. Ačhile lenge ča o dživipena, sako jekh rom daranas, kana dikhenas le žuvlengé ando čurki o galbi taj crdenas len balendar. Pe amaro gav sas šukar žuvla, ta na sas len loko dživipen.

Němci

Teď si vzpomínám, jak jsme byli jako ptáci. Z jara jsme se vydali a jezdili jsme a vraceli se jako ptáci domů. S koňmi a vozy jsme kočovali až do zimy – po dalších městech a vesnicích.

Můj táta byl u Romů přední Rom. Co řekl, to Romové poslouchali. A můj táta řekl: „Lidi, musíme se vydat domů do naší vesnice. V Čechách a v jiných zemích začala válka.“

Byla zima. Odpoledne k nám přišli nějakí lidé v uniformách a obklíčili vesničany i Romy ve vesnici. Začali jsme brečet, co se nám stalo za neštěstí. Byl jsem pětiletý chlapec. Chytil jsem se za sukni, kterou měla moje máma na sobě. Strašně jsem se k ní tisknul. Přišli a hned začali střílet po našich psech. Všechny zabili. Přišel jeden gadžo z vesnice a řekl: „Janoši, když budou Romové poslouchat četníky a Němce, tak vám dají pokoj.“ Němec se zeptal, koho je ten dům. Pamatuju si, že jsme měli největší dům ve vesnici. Tak zabrali náš. Co bylo naše, bylo teď jejich. Naše koně, krávy, husy, krůty a slepice. Řekli mému tátovi, že se musí udělat soupisky, kolik mužů, žen a dětí je ve vesnici. Němci se usadili u nás.

Jeden Němec se mě zeptal, jak se jmenuju. Řekl jsem mu, že Duni. Moje máma: „Moje děti jsou Jánoš, Ferkina, Štefan, Duni, Duri, Dulka a Marina.“

Jeden mladý Němec praštil mámu do tváře. „Neřekl jsem ti, abys mluvila!“ Začal jsem brečet a počůral jsem se. Z našeho domu vyšel jeden Němec s vyšší hodností. Nebyl tak zlý. Řekl: „Proč jsi praštil tu ženu?“ Mojí mámy se zeptal: „Kdo je tvůj muž?“

„Jánoš.“

A ten Němec řekl: „Musíte dělat to, co vám budou říkat, a budete mít pokoj.“

Majetek Romů zabavili. Zůstali jim jen holé životy. Každý člověk se bál, když se dívali ženám do copů na peníze a vytrhávali jim je z vlasů. V naší vesnici byly krásné ženy, ty to neměly lehké. Němci je sledovali a znásilňovali je.

Le Germancura dikhenas pal lende taj lenas len pe zor. La Joka kamelas. Joj pes na delas. Marlas pes leha. Lilas avri o pištoli taj thođas lake ando muj. E Joka muđas. Murdardas la. Mure dadeskera kuzinka lile pre zor ando lakro kher. O rom pes garuđas tel dili. Ta dikhelas, ŝunelas, sar la romňa duj či trin murša len pe zor. E romňi andre dukh meglisajlas. Mukle la. O rom avilas avri.

Šoha na kamenas te leperel pe kada. Pregelas duj berš a o Roma sikhlike po kodo, so pes kerel. Ča phenenas peske ando šero: Mus te predživas.

Ňisostar nič doavilas po mure phrala o Stefano taj o Janoši. Gele lenca. „Len tumenge ŝufila!“ O phrala lile taj gele ando veš. Chanenas o phrala. Phučle, soske majinen te chanel. Phende lenge, kaj chanen pengere chara. Ča doavile partizana. Vilinde ando veš le Germancen a o phrala ačhile partizani.

O Germanci, kana gejle ando veš, dikhle, so pes kerdas, ta po gav kamnas sake Romen te vilinel. Miro dad sas po klončiki the savore Romen kamnas te murdarel. Ča chudle pal lende te vilinel, o partizana mure phralenca amaro gav visvobodinde.

Sas amen pharo džživipen pal Dujto lumako marimo. Pal amari dukh, so predžidilam, džanel ča o sovnakuno Del, savi dukh, so predžidilam u savi na kamas te leperel.

Jeden chtěl Joku. Ona se nedala. Prala se s ním. Vzal pistoli a vystřelil do tváře. Joka zemřela. Zabil ji. Sestřenici mého táty znásilnili v jejím domě. Její muž se schovával pod podlahou. Viděl, slyšel, jak jeho ženu dva nebo tři muži znásilňují. Žena z té bolesti omdlela. Nechali ji tam. Její muž vyšel z úkrytu.

Nechtěli si to vůbec pamatovat. Uběhly dva roky a Romové si zvykli na to, co se děje. Jenom si v duchu říkali: Musíme přežít.

Z ničeho nic přišli pro moje bratry Štefana a Jánoše. Odešli s nimi. „Vezměte si lopatu!“ Tak si ji bratři vzali a šli do lesa. Tam bratři kopali. Zeptali se, proč tam mají kopat. Řekli jim, že si kopou vlastní hroby. Ale to už tam dorazili partyzáni. Zastřelili v tom lese ty Němce a bratři u partyzánů zůstali.

Němci, když došli do lesa a uviděli, co se tam stalo, tak chtěli ve vesnici zastřelit všechny muže. Můj táta byl na kolenou a všechny Romy chtěli zabít. Jen co na ně začali střílet, už se tam objevili partyzáni s mými bratry a vesnici vysvobodili.

Za druhé světové války jsme měli těžký život. O bolesti, kterou jsme prožili. Jenom nejsvětější Bůh ví, jak obrovská bolest zůstala po tom, co jsme prožili, a jak na ni chceme zapomenout.

2. místo

JANA PIEROVÁ, Haligovce, Slovensko

Mire sikhľuvne

Bud duminavas, so te irinel. Pal e godi mange phiren but veci. Hin čhon junos u amenge pes agorinda amaro sikhaviben pre artikuňi sikhadi. Agorutno, so mire sikhľuvne irinde, sas lengere teksti andre avrikheliben Romano suno. Jekh berš palal imar odoj irinde he kerde videos pal peste the pal oda, sar keren dıvadlos. Vakerenas pal peskeri komunita, sar la dikhen akana the pal oda, hoj bi kamenas vaj na kamenas odoj te bešel, sar barona avri. Somas igen lošadi, sar pre lende dikhavas the šunavas, sar peske vakerenas, sar oda kerena.

Ada berš tiš varesave čhave chudle te irinel. Sar genavas, so irinde, korkori mange phenavas, kaj aňi na džanav, so the sar mire sikhľuvne dživen, so len trapinel, abo sar dikhen oda, kaj phiren ke ma pro dıvadlos. Sar oda dikhen, kaj šaj phiren varekaj the keren, so len bavinel. Avľom pre oda, kaj mange oja buťi nane hijabutňi, he te mange varekana oda duminav. He mire sikhľuvne mange keren varekana pre cholı. Na kamel pes lenge te kerel, ale oda, so irinde, mange dodıňa zor andr'oda te kerel dural. Vašoda kamav te irinel pal mire sikhľuvne.

Igen som lošadi, kaj chudľom te kerel o dıvadlos mire čhavenca, he oda, kaj chudle te phirel pre artikuňi sikhadi. Me odoj sikhľuvav eksternones. Korkori mange kidľom avri, kaj kamav te sikhavel le romane sikhľuvnen u te kerel lenca dıvadlos, khelibena, gilšašagos, te recitinel o gilutňa, te irinel šerestar. Varesave čhave imar adaj sikľuven šov berš, varesave štar berš u hin amen imar neve čhave, so phiren peršo berš. Savore pes jekhetane ľikeren u ažutinen peske. Me som igen lošadi, kaj duj sikhľuvne pal o štar berš, so phirenas pro dıvadelna aktiviti, avrikhelenas but avrikhelibena andro vakeriben gilutňa, peske avrikidle maškarutňi artikuňi sikhadi, kaj pes sikhaven bašavibnaskero-dramaticko odboris. Sar korkore vakeren, kamen jekhvar te sikhavel le romane čhaven.

Kamav te phenel, kaj som igen barikaňi andre mire sikhľuvne. Kamen pes te sikhavel. Na mus lange phenav, kaj oda mušinen. Džanen, kaj ča buťaha šaj vareso dochuden. Hin man bacht he pre lengere dada he daja. Podporinen peskere čhaven. Vakeren manca, irinen mange te vareso kamen, abo vareso na achaľon. But ada berš vakeravas lenca pal oda, kaj te na daran te muken peskere čhaven te študinel he dureder andal lengero foros. Mušinen te dikhel pre oda, kaj len te avel feder dživıpen sar hin oda lengero. Jon oda kamen, ale

Moji žáci

Přemýšlela jsem, co psát. Hlavou se mi honí hodně věcí. Je červen a výuka na umělecké škole už skončila. Poslední věc, co moji žáci letos psali, byly jejich texty do soutěže Romano suno. Loni už tam psali a udělali video o sobě a o tom, jak dělají divadlo. Mluvili tam o svojí komunitě, jak ji vidí teď, a o tom, jestli by tam chtěli nebo nechtěli žít, až vyrostou. Měla jsem velkou radost, když jsem je tak sledovala a poslouchala, jak si říkají, jak toho dosáhnou.

Tento rok nějaké děti začaly psát. Když jsem to četla, sama jsem si říkala, že ani nevím, co a jak moji žáci prožívají, co je trápí anebo jak se dívají na to, že chodí ke mně na divadlo. Když poznají, že můžou někam chodit a dělat, co je baví. Příšla jsem na to, že pro mě ta práce není zbytečná, i když si to někdy myslím. A moji žáci mě někdy rozčilují, nechce se jim pracovat, ale to, co napsali, mně dodalo sílu pokračovat. Proto chci psát o svých žácích.

Mám velkou radost z toho, že jsem začala s dětmi hrát divadlo, i z toho, že začaly chodit na základní uměleckou školu. Já tam učím externě. Sama jsem si vybrala, že se budu věnovat romským žákům a že s nimi budu dělat divadlo, tance, zpěv, recitaci básní a psaní. Některé děti se tady učí už šest let, jiné čtyři roky a máme také nové žáky, kteří sem chodí prvním rokem. Vzájemně se podporují, pomáhají si. Mám velkou radost z toho, že dva žáci poté, co chodili čtyři roky na divadelní aktivitu a vyhráli hodně recitačních soutěží, si ke studiu vybrali střední uměleckou školu, kde studují hudebně-dramatický obor. Jak sami píšou, chtějí jednou učit romské děti.

Chci říct, že jsem na svoje žáky moc hrdá. Chtějí se učit. Nemusím jim říkat, že musejí. Vědí, že jenom prací něčeho dosáhnou. Mám štěstí taky na jejich rodiče. Podporují svoje děti. Mluví se mnou, píšou mi, když něco potřebují anebo něčemu nerozuměli. Letos jsem s nimi hodně mluvila o tom, aby se nebáli svoje děti pustit studovat dál z jejich města. Musí sledovat to, aby měly lepší život, než mají oni. Oni si to přejou, ale je

kampel lenca pal oda te vakerel, kaj nane sostar te daral. Sar pašana peskere čhavenge, jon dikhena, kaj paš lende terđon u kamena oda te kerel he predal lende, kaj te aven barikane jekhvar andre peskere čhave.

Sar sikhľardi som igen lošadi, kaj sikhľuvav le romane čhaven. Korkori som romaňi. Prindžarav romane čhaven. Kamavas bi igen, kaj te avel buter romane sikhľarde, so bi kerenas le romane čhavenca, kaj te sikhaven lenge o drom, pal savi šaj džan. Nane bareder sikhľuviben predal o čhave, sar len hin peskero vzoros. Kamav te avel predal lende o manuš, andre savo šaj dikhen, kaj mange pašan u šaj mange phenen, so lenge pro jilo. Kerav savoro, kaj lenge te sikhavav, kaj he Rom šaj avel avrisikhado, kaj šaj les ehin buti, savi kamel te kerel, šukar dživipen, aľe nekbuter oda, kaj sakone Romeske šaj den paťiv o gadže.

3. místo

KATEŘINA ŠARIŠKÁ, Praha

Text vznikl na dílnách Romano suno v Praze.

Miro suno hin, hoj mire čhave te aven viučimen. Sar somas cikňori, miri daj, miro dad kernas buti ke Praha a me he mire pheňa ačhľam paš miri baba a sar miri baba man sikhavlas te del duma romanes, bo me na džanavas, ta man sikhavlas romanes a sar man sikhavlas u me na džanavas, ta man e baba marlas la varechaha pal o vasta. Avka man marlas, aš man sikhada. Adadives džanav romanes sar paňi. Achaľuvav savoro.

potřeba s nimi mluvit, že není čeho se bát. Když budou věřit svým dětem, děti uvidí, že za nimi stojí, a budou to chtít dokázat taky pro ně, aby byli jednou na svoje děti hrdí.

Jako učitelka jsem moc ráda za to, že učím romské děti. Jsem sama Romka. Zním romské děti. Moc bych si přála, aby bylo víc romských učitelů, kteří by pracovali s romskými dětmi a ukazovali jim cestu, po které se můžou vydat. Nic děti nenaučí tolik, než když mají svůj vzor. Chci pro ně být člověk, na kterého se můžou koukat, kterému věří, a můžou mi říct, co jim leží na srdci. Dělán všechno pro to, abych jim ukázala, že i Rom může být vyučený, že může mít práci, kterou chce dělat, krásný život, ale především to, že každý Rom může dojít u Neromů uznání.

Můj sen je, aby se moje děti vyučily. Když jsem byla malá, moje rodiče pracovali v Praze a já a moje sestry jsme zůstaly u naší babičky. A když mě babička učila romsky, protože já jsem romsky neuměla, takže mě učila romsky, a když mě učila a já jsem něco nevěděla, babička mě praštila vařečkou přes ruce. Tak mě bila, až jsem se to naučila. Dneska mi jde romština jak po vodě. Rozumím všemu.

Úřad vlády České republiky

ROMANO SUNO děkuje za podporu Úřadu vlády České republiky, Magistrátu hl. m. Prahy, Člověku v tísni, o. p. s., Mattelu Czech Republic s. r. o., Markétě Hajské a Ivaně Scott.

Texty označené štítkem Vaker romanes byly vytvořeny na dílnách tvůrčího psaní v romštině v rámci projektu Vaker romanes, který byl podpořen z dotačního programu MŠMT Podpora vzdělávacích aktivit národnostních menšin v roce 2024. Texty označené štítkem Romano suno v Praze byly vytvořeny na dílnách tvůrčího psaní v romštině v rámci stejnojmenného projektu podpořeného Magistrátem hl. m. Prahy v rámci Programu podpory aktivit národnostních menšin na území hl. m. Prahy 2024.

Projekt Romano suno byl realizován za finanční podpory Úřadu vlády České republiky. Výstupy projektu nereprezentují názor Úřadu vlády České republiky a Úřad vlády České republiky neodpovídá za použití informací, jež jsou obsahem těchto výstupů.